

แนวทางการแต่งแบบเรียนอ่านเขียนภาษาไทยดรุณศึกษา ตอน กอ ขอ:

การศึกษาเปรียบเทียบกับแบบเรียนมูลบทบรรพกิจ<sup>1</sup>

Strategies Used in Writing the Thai Reading and Writing

Kor Khor Darunsuksa Textbook:

A Comparative Study with the Munlabot Bunphakit Textbook

เกียรติ เทพช่วยสุข<sup>2</sup>

Received 31 March 2022

Revised 16 May 2022

Published 1 June 2022

#### บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวทางการแต่งแบบเรียนอ่านเขียนภาษาไทยดรุณศึกษา ตอน กอ ขอ แบบเรียนเล่มแรกในแบบเรียนชุดดรุณศึกษา แต่งโดย ฟ.ฮีแลร์ นักบวชชาวฝรั่งเศสที่เคยสอนที่โรงเรียนอัสสัมชัญกรุงเทพ และเปรียบเทียบกับมูลบทบรรพกิจ แบบเรียนเล่มแรกในแบบเรียนหลวงชุดมูลบทบรรพกิจ แต่งโดยพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ผู้วิจัยพบว่า ฟ.ฮีแลร์ มีแนวทางหลายประการในการสอนการอ่านและเขียนภาษาไทยอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ (1) การวางโครงสร้างของหนังสือ (2) การใช้ภาษาและคำศัพท์ (3) การทบทวนความรู้ที่เรียนแล้ว (4) ทิศทางและวิธีการอ่าน และ (5) การเว้นวรรคและการใช้เครื่องหมายวรรคตอน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าแบบเรียนดรุณศึกษา ตอน กอ ขอ มีข้อจำกัดในการสอนอ่านเขียนภาษาไทยเมื่อเปรียบเทียบกับมูลบทบรรพกิจ คือ (1) การขาดสัมพันธภาพและการประเมินองค์ความรู้ในภาพรวม (2) การขาดการสำเนียงกั้วระบบเสียง และ (3) การขาดคำอธิบายทางไวยากรณ์

**คำสำคัญ:** แบบเรียนอ่านเขียนภาษาไทย ดรุณศึกษา มูลบทบรรพกิจ ฟ.ฮีแลร์

<sup>1</sup> บทความวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยสำหรับพัฒนาอาจารย์ใหม่/นักวิจัยใหม่ กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 หมายเลขโครงการ DNS 64\_016\_22\_004\_1

<sup>2</sup> อาจารย์ประจำศูนย์ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย kiatt.t@chula.ac.th

### Abstract

This research work aims to analyze and compare strategies used in writing two textbooks for reading and writing Thai, namely, the Kor Khor Darunsuksa textbook, and the Munlabot Bunphakit textbook. The former is the first textbook of the Darunsuksa textbook set and was written by F. Hilaire, a French missionary priest who used to be a teacher at the Bangkok Assumption School. The latter is the first textbook of the Munlabot Banphakit textbook set, which was written by Phraya Srisoonthornwoharn (Noy Acharayangkoon). It is found that F. Hilaire used many strategies to effectively teach students how to read and write Thai. Those strategies include (1) the systematic ordering of the lessons (2) use of language and lexical items (3) reviewing knowledge learned in previous lessons (4) direction and methods of reading and (5) spacing and use of punctuation marks. However, there are limitations in teaching reading and writing Thai by using the Kor Khor Darunsuksa textbook comparing to Munlabot Bunphakit, namely (1) lack of relationship between lessons and lack of holistic view of knowledge (2) lack of phonological awareness and (3) lack of grammatical and linguistic explanations

**Keywords:** Thai reading and writing textbook, Darunsuksa, Munlabot Banphakit, F. Hilaire

## 1. บทนำ

ดรুদ্ধศึกษาเป็นแบบเรียนการอ่านการเขียนภาษาไทยชุดแรกและชุดเดียวที่แต่งโดยชาวต่างชาติคือ ฟ.ฮีแลร์ นักบวชชาวฝรั่งเศส แบบเรียนนี้คงความเป็นมายาวนานเป็นร้อยปี และยังคงใช้เป็นแบบเรียนหลักในโรงเรียนในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย เช่น โรงเรียนเซนต์คาเบรียล โรงเรียนอัสสัมชัญ บางรัก อัสสัมชัญ สมุทรปราการ โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย เชียงใหม่ โรงเรียนเซนต์หลุยส์ ฉะเชิงเทรา โรงเรียนอัสสัมชัญแผนกประถม สาทร เป็นต้น อีกทั้งในโรงเรียนคาทอลิก เช่น โรงเรียนในเครือสารสาสน์ ที่เปิดสอนปฐมวัยและประถมศึกษา ก็หันมาใช้ดรুদ্ধศึกษาเป็นหนังสือเรียนภาษาไทยเช่นกัน เนื่องจากผู้วิจัยสนใจศาสตร์การสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศและเป็นผู้สอนภาษาไทยให้ชาวต่างชาติ งานวิจัยชิ้นนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการแต่งแบบเรียนดรুদ্ধศึกษา ตอน กอ ขอ ซึ่งเป็นแบบเรียนเล่มแรกในแบบเรียนชุดดรুদ্ধศึกษา และข้อจำกัดในการใช้แบบเรียนดรুদ্ধศึกษาตอน กอ ขอ เพื่อสอนการอ่านเขียนภาษาไทย โดยเปรียบเทียบกับแบบเรียนมูลบทบรรพกิจ ผลการวิเคราะห์ที่ได้จะสะท้อนมุมมองของชาวต่างชาติในการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศและอาจนำไปประยุกต์ใช้ในการแต่งแบบเรียนอ่านเขียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติในอนาคตได้

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (documentary research) และวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยมีขั้นตอนคือการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงค้นหาแนวคิดและประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายโดยจัดการแบ่งข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้จากการจัดการมาตอบคำถามของการวิจัยโดยกำหนดประเด็นหลักและประเด็นรองที่ใช้วิเคราะห์ จากนั้นจึงให้คำจำกัดความหรือนิยามของแต่ละหมวดหมู่ ในการวิเคราะห์จะอาศัยการตีความจากองค์ความรู้ของผู้วิจัยแล้วจึงเสนอผลการศึกษาระบบพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis) ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหาส่วนที่เป็นการสอนกฎการอ่านเขียนภาษาไทยในแบบเรียน 2 เล่ม ได้แก่ แบบเรียนดรুদ্ধศึกษา ตอน กอ ขอ และแบบเรียนมูลบทบรรพกิจ แบบเรียนทั้งสองเล่มมีเนื้อหาเกี่ยวกับพื้นฐานการอ่านเขียนภาษาไทยเบื้องต้นและกฎการประสมคำ ใช้กันอย่างแพร่หลายในโรงเรียนต่างๆ รวมถึงโรงเรียนอัสสัมชัญกรุงเทพฯ ในช่วงที่ ฟ.ฮีแลร์ ได้แต่งแบบเรียนชุดดรুদ্ধศึกษา ที่สำคัญคือ ฟ.ฮีแลร์ มีเป้าหมายหนึ่งว่าจะแต่งดรুদ্ধศึกษาเป็นตำราใช้แทนมูลบทบรรพกิจด้วย (โรงเรียนอัสสัมชัญ, 2541)

เพื่อให้ทราบความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยจึงขอเสนอภูมิหลังของแบบเรียนชุดดรুদ্ধศึกษาและแบบเรียนชุดมูลบทบรรพกิจ และจะทบทวนแนวทางการแต่งแบบเรียนอ่านเขียนภาษาไทยใน

อดีต จากนั้นจะนำเสนอผลการวิเคราะห์แนวทางการแต่งแบบเรียนดรุณศึกษา ตอน กอ ขอ เปรียบเทียบกับแบบเรียนมูลบทบรรพกิจ รวมทั้งข้อจำกัดในการใช้แบบเรียนดรุณศึกษา ตอน กอ ขอ ในการสอนอ่านเขียนภาษาไทย แล้วจึงจะสรุปและอภิปรายผลการวิเคราะห์ในประเด็นเกี่ยวกับการนำไปประยุกต์ใช้ในการแต่งแบบเรียนการอ่านเขียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ

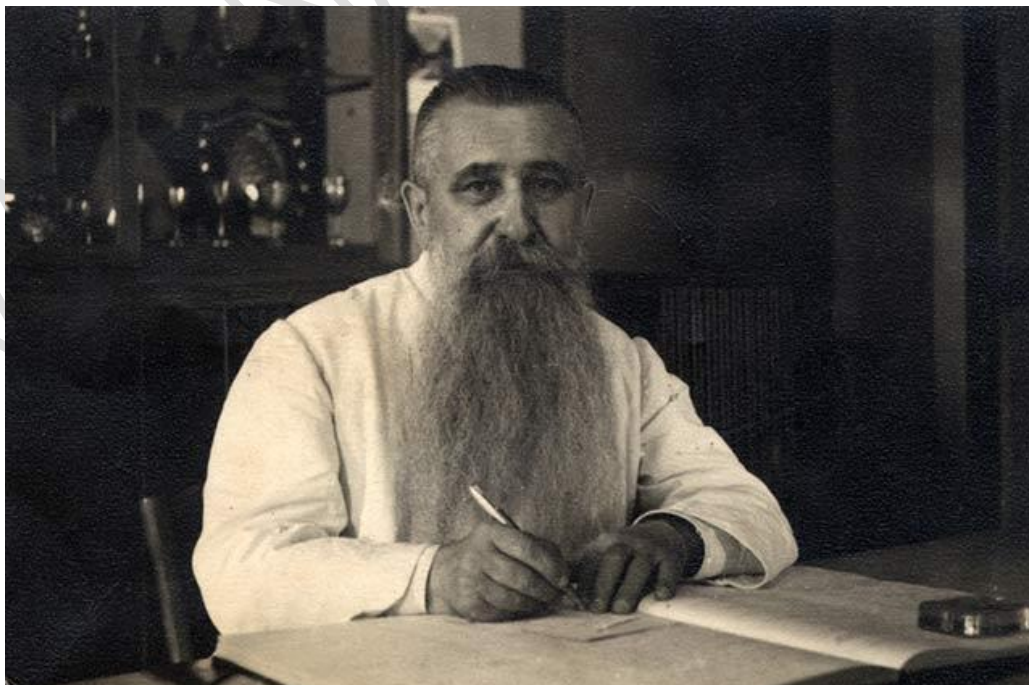
## 2. ภูมิหลังของแบบเรียนชุดดรุณศึกษา

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประวัติผู้แต่งแบบเรียนชุดดรุณศึกษา เหตุผลในการแต่งพร้อมทั้งประวัติการแต่งและตีพิมพ์แบบเรียนชุดดรุณศึกษาเพื่อให้ทราบถึงความเป็นมาของแบบเรียนชุดนี้และวัตถุประสงค์การนำแบบเรียนไปใช้

### 2.1 ประวัติเจษฎาจารย์ ฟ.ฮีแลร์ ผู้แต่งแบบเรียนชุดดรุณศึกษา

ฟ.ฮีแลร์ (F.Hilaire) เป็นศาสนนามของ ฟรังซัว ตูเวเนต ฮีแลร์ (François Touvenet Hilaire) ซึ่ง ฟ.ไม่ได้ย่อมาจากชื่อฟรังซัว แต่ย่อมาจากคำในภาษาฝรั่งเศสว่า Frère ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Brother ซึ่งบัญญัติเป็นภาษาไทยว่า เจษฎาจารย์ หรือ ภราดา (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2512)

ภาพ 1 ภาพถ่ายเจษฎาจารย์ ฟ.ฮีแลร์ (สุริยะ ฉายะเจริญ, 2558)



ฟ.ฮีแลร์ เป็นชาวฝรั่งเศสซึ่งต้องการถวายตนเพื่อรับใช้พระเจ้า จึงได้เข้าอบรมในยุวนิสิตสถาน (noviciate) เพื่อเรียนวิชาทางศาสนา วิชาครู และวิชาอื่นๆ และในปี พ.ศ. 2444 ได้บรรพชาเป็นภราวดาในคณะนักบวชเซนต์คาเบรียลเมื่ออายุ 20 ปี คณะนักบวชเซนต์คาเบรียลมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การศึกษาทั้งความรู้ทางโลกและทางธรรมแก่เยาวชนของชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กยากจน

นักบวชคณะนี้ได้เดินทางเข้ามาสู่ประเทศไทยเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ.2444 ตามคำเชิญของบาทหลวงเอมิล ออกุสต์ กอลมเบต์ (Emile August Colombet) ผู้ก่อตั้งโรงเรียนอัสสัมชัญในกรุงเทพฯ ขณะนั้นบาทหลวงกอลมเบต์ได้เดินทางกลับไปบ้านเกิดที่ฝรั่งเศสเพื่อพักรักษาอาการป่วย และเพื่อเสาะหาคณะอาจารย์มารับหน้าทำงานบริหารและการสอนที่โรงเรียนอัสสัมชัญกรุงเทพฯ ทางคณะเซนต์คาเบรียลจึงได้มอบให้เชษฐาจารย์ผู้มีความสามารถในการสอน 5 ท่านเดินทางมารับภารกิจนี้ ได้แก่ เชษฐาธิการ มาร์ติน เดอ ตูร์ส์ เชษฐาจารย์ อาเบล เชษฐาจารย์ ออกุสต์ เชษฐาจารย์ คาเบรียล เฟร์เรต์ตี และเชษฐาจารย์ ฟรังซัว ฮีแลร์ ซึ่งในขณะนั้นเพิ่งจะรับศีลบวชเป็นเชษฐาจารย์เมื่อต้นปี

เมื่อ ฟ.ฮีแลร์ มาทำงานที่โรงเรียนอัสสัมชัญกรุงเทพฯ ได้รับมอบหมายให้สอนภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส ท่านไม่รู้ภาษาไทยมาก่อน จึงได้ศึกษาภาษาไทยควบคู่กับการสอนภาษาต่างประเทศ ท่านมีอาจารย์สอนภาษาไทยคนแรกคือ ท่านมหาทิม ซึ่งเป็นครูที่โรงเรียนอัสสัมชัญอยู่ก่อนแล้ว นอกจากความรู้ภาษาไทย ท่านมหาทิมยังสอนขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมไทยต่างๆ ให้ท่านด้วย นอกจากมหาทิมแล้ว ยังมีครูวัน (ภายหลังได้เป็นพระยาวารสีริ) มหาศุภ ศุภศิริ และครูฟุ้ง เจริญวิทย์ที่เป็นผู้สอนจนท่านสามารถเข้าใจภาษาไทยได้ (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2512)

ฟ.ฮีแลร์ เรียนรู้ภาษาไทยได้รวดเร็วมาก พระยามโหศวรรย์ หนึ่งในศิษย์ของท่านเคยเขียนถึงท่านว่า “สำหรับข้าพเจ้าคาดว่าครูฮีแลร์เห็นจะเรียนหนังสือไทยภายหลังข้าพเจ้า แต่ข้าพเจ้าไม่อยากจะพูดถึงการเรียนของเด็กพวกเรานั้นจะมีมานะหมั่นเพียรเทียบกับครูฮีแลร์ได้อย่างไร ท่านเรียนไม่เท่าไร เกิดเป็นครูสอนภาษาขึ้นมาอีก” (โรงเรียนอัสสัมชัญ, 2540ก, น.3)

เมื่ออ่านเขียนภาษาไทยได้อย่างคล่องแคล่วแล้ว ท่านจึงศึกษาแบบเรียนภาษาไทยชื่อ “มูลบทบรรพกิจ” แบบเรียนหลวงที่นักเรียนไทยขณะนั้นใช้เรียนกันอยู่อย่างละเอียด ท่านคิดว่าแบบเรียนมูลบทบรรพกิจมีแนวทางการสอนอ่านเขียนภาษาไทยไม่ตรงกับความคิดของท่าน ท่านต้องการที่จะแต่งแบบเรียนใหม่ที่ดีกว่าเพื่อให้นักเรียนไทยได้ใช้เรียนกัน จึงได้เริ่มต้นแต่งแบบเรียนดรุณศึกษาเล่มแรกในปี พ.ศ. 2453

หลังจากดูแลกิจการของโรงเรียนอัสสัมชัญได้เพียง 9 ปี มีผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านช่วยตรวจแก้ ผู้ทรงคุณวุฒิหนึ่งในนั้นคือสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพซึ่งได้ประทานคำแนะนำในการแต่งหนังสือ อีกทั้งยังทรงแก้ไขให้ด้วยพระองค์เองอีกด้วย

แบบเรียนชุดดรุดรุดศึกษาทั้งหมดมี 5 เล่ม ฟ.ฮีแลร์ ใช้เวลานานถึง 11 ปีในการแต่งแบบเรียนชุดนี้ตั้งแต่เล่มแรกจนถึงเล่มสุดท้าย เนื่องจากในปี พ.ศ. 2457 เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 รัฐบาลฝรั่งเศสเรียกท่านกลับไปประจำการในหน่วยเสนาธิการ เมื่อเสร็จภารกิจ ท่านเดินทางกลับเมืองไทยเมื่อเดือนพฤษภาคม ปี พ.ศ. 2459 และสานต่องานแต่งแบบเรียนอีกครั้ง ก่อนการตีพิมพ์แบบเรียนชุดดรุดรุดศึกษาเล่มสุดท้าย กระทรวงศึกษาธิการของไทยได้ชำระอักขรบัญญัติขึ้นใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงตัวสะกด พยัญชนะ การันต์ คำศัพท์ต่างๆ ทำให้ท่านต้องใช้เวลาในการแก้ไขอักขรวิธีในแบบเรียนตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

ด้วยความมูมานะ ฟ.ฮีแลร์ สามารถแต่งแบบเรียนชุดดรุดรุดศึกษาจนครบ 5 เล่มเพื่อใช้สอนนักเรียนตั้งแต่ชั้นมูลศึกษา<sup>3</sup> จนถึงประถม 4 แบบเรียนชุดดรุดรุดรุดศึกษาได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการให้ใช้เป็นแบบเรียนภาษาไทยในโรงเรียนอัสสัมชัญและโรงเรียนทุกแห่งในประเทศไทยที่อยู่ภายใต้การบริหารของคณะกรรมการคาทอลิกเบรียลมาจนถึงทุกวันนี้ ด้วยเหตุนี้ จึงถือว่า ฟ. ฮีแลร์ เป็นชาวต่างชาติคนแรกและคนเดียวที่ได้แต่งแบบเรียนภาษาไทยขึ้นพื้นฐานสำหรับสอนนักเรียนไทยในประเทศไทย ยิ่งไปกว่านั้น แบบเรียนดรุดรุดรุดศึกษาเล่มแรก ตอน กอ ขอ ยังได้รับการคัดเลือกให้พิมพ์เป็นหนังสือที่ระลึกในงานพระบรมศพของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 อีกด้วย (เอนก นาวิกมูล, 2538)

นอกจากแบบเรียนชุดดรุดรุดรุดศึกษาแล้ว ฟ.ฮีแลร์ ยังได้แต่งวรรณกรรมภาษาไทยและส่งเสริมการใช้ภาษาไทยอีกมาก เช่น การออกหนังสือโรงเรียนราย 3 เดือนชื่อ “อัสสัมชัญอุโฆษสมัย” โดยท่านรับเป็นบรรณาธิการและได้สนับสนุนให้นักเรียนเขียนบทความ บทร้อยแก้ว ร้อยกรอง เพื่อลงในหนังสือ ท่านเองก็ได้มีโอกาสใช้ความรู้ภาษาไทยในการเขียนบทความ นิทาน โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ที่มีคติสอนใจ ลงในหนังสืออัสสัมชัญอุโฆษสมัยอย่างสม่ำเสมอ ในภายหลังมีการนำข้อเขียนภาษาไทยของท่านมารวบรวมพิมพ์เป็นหนังสือหลายเล่ม นอกจากนี้ ท่านยังเป็นผู้เขียนอนุสารอุโฆษสารที่บันทึกความเป็นไปของประวัติศาสตร์

<sup>3</sup> ตามการจัดระดับระบบการศึกษาในโรงเรียนหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ชั้นเรียนระดับมูลศึกษาคือชั้นเรียนก่อนระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาสำหรับเด็กอายุต่ำกว่าเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ (อายุ 5-7 ปี) เทียบเท่าได้กับระดับอนุบาลในปัจจุบัน

เศรษฐกิจ และการเมืองไทย อีกทั้งยังส่งบทร้อยกรองเข้าประกวดในหัวข้อที่สามัคยาจารย์สมาคมจัดขึ้นในโอกาสต่างๆ และได้รับรางวัลเป็นประจำ

ในงานบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ในปี พ.ศ. 2468 ฟ.ฮีแลร์ ได้รับเลือกเป็นผู้ประพันธ์และอ่านคำถวายพระพรชัยมงคลในนามมิสซังโรมันคาทอลิก<sup>4</sup> ความสามารถในการเขียนภาษาไทยทำให้ท่านได้รับการยกย่องจากนักปราชญ์และกวีไทยในสมัยนั้นว่าเป็นผู้ศึกษาภาษาไทยและใช้ภาษาไทยได้อย่างแตกฉาน เมื่อมีการจัดตั้งสมาคมวรรณคดี<sup>5</sup> สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงเชิญ ฟ.ฮีแลร์ เป็นกรรมการด้วย ฟ.ฮีแลร์ จึงเป็นชาวต่างชาติคนแรกและคนเดียวที่ได้เป็นกรรมการของสมาคมแห่งนี้

ฟ.ฮีแลร์ ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2511 สิริอายุได้ 87 ปี ตลอดระยะเวลา 67 ปี ที่ท่านทำงานเป็นครูอยู่ในประเทศไทย ท่านได้ผลิตบุคลากรที่เป็นกำลังสำคัญของชาติในแขนงต่างๆ จำนวนมาก ลูกศิษย์ที่มีชื่อเสียง เช่น พระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรีคนแรกของประเทศไทย พันตรี ควง อกภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรีคนที่ 4 หม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีคนที่ 6 ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรีคนที่ 12 ศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ศาสตราจารย์สุกิจ นิมมานเหมินท์ อดีตราชบัณฑิตและอดีตรองนายกรัฐมนตรี และอาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ นักวิชาการ นักเขียน นักปรัชญา เจ้าของนามปากกา ส.ศิวรักษ์ เป็นต้น

## 2.2 เหตุผลในการแต่งแบบเรียนชุดดรณศึกษา

ในช่วงแรกที่เข้ามายังประเทศไทย ฟ.ฮีแลร์ ไม่มีความรู้ภาษาไทยมาก่อน จากบันทึกการสัมภาษณ์ของสุลักษณ์ ศิวรักษ์ เมื่อ ฟ.ฮีแลร์ สอนภาษาอังกฤษหรือฝรั่งเศสให้แก่นักเรียนไทยในโรงเรียนอัสสัมชัญกรุงเทพฯ ท่านมักเจียหูฟังว่าห้องถัดไปสอนภาษาไทยอย่างไร (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2512) ซึ่งแสดงว่าท่านสนใจและต้องการศึกษาภาษาไทยอย่างยิ่ง ในขณะนั้นแบบเรียนที่ใช้ในการเรียนภาษาไทยที่โรงเรียนอัสสัมชัญกรุงเทพฯ คือแบบเรียนชุดมูลบทบรรพกิจซึ่งประพันธ์โดยพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร)

<sup>4</sup> สำนักงานของบาทหลวงผู้เผยแผ่ศาสนาคริสต์ (missionary) นิกายโรมันคาทอลิก

<sup>5</sup> สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงก่อตั้งสมาคมวรรณคดีเมื่อ พ.ศ. 2474 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประชุมนักปราชญ์ราชบัณฑิตและเพื่อร่วมกันวินิจฉัยและวิจารณ์ปัญหาด้านภาษาและวรรณคดีไทย

ภาพ 2 หน้าปกแบบเรียนมูลบทบรรพกิจ (มูลบทบรรพกิจ, 2565)



ด้วยเหตุที่ ฟ.ฮีแลร์ ได้ยืมนักเรียนท่องแบบเรียนชุดมูลบทบรรพกิจอย่างมีจังหวะจะโคนที่ไพเราะ ท่านจึงมีแรงบันดาลใจที่จะมุ่งมั่นในการศึกษาคำศัพท์ภาษาไทยในแบบเรียนชุดมูลบทบรรพกิจอย่างละเอียด เมื่อท่านแตกฉานภาษาไทยจากการอ่านมูลบทบรรพกิจและจากการศึกษากับอาจารย์ผู้สอนภาษาไทยแล้ว ท่านจึงดำริที่จะแต่งแบบเรียนดรุณศึกษาเพื่อใช้แทนแบบเรียนชุดมูลบทบรรพกิจโดยมุ่งหวังให้เป็นแบบเรียนภาษาไทยที่มีประสิทธิภาพในการใช้สอนการอ่านเขียนในโรงเรียนอัสสัมชัญกรุงเทพฯ ท่านเห็นว่าแบบเรียนมูลบทบรรพกิจมีบทศักรรย์เป็นบทสอนอ่านซึ่งไม่เหมาะสมสำหรับเด็กนักเรียนทั้งในแง่ศีลธรรมและจริยธรรม เช่น การนำกาพย์พระไชยสุริยามาเป็นตัวอย่างในบทอ่าน ดังนี้

อยู่มาหมู่ข้าเฝ้า  
ที่หน้าตาดีดี  
คำเข้าเฝ้าสี่ขอ  
หาได้ให้กริยา

ก็หาเยาะนารี  
ทำมะโหรีที่เคหา  
เข้าแต่หอพ้อกามา  
โลโกพาให้บ้าใจ

(พระยาศรีสุนทรโวหาร, 2498, น. 20)

พวกผีที่ปั้นลูก  
ซิกขิกระริกกัน  
สององค์ทรงสังวาศ  
ตื่นนอนอ่อนอกใจ

ติดจุมูกลูกตาปล้น  
ปั้นไม้ทันทันเดียดใจ  
โลกธาตุนวดหัวนัไหว  
เดินไม่ได้ให้อาตุร

(พระยาศรีสุนทรโวหาร, 2498, น. 49)



กล่าวได้ว่าแบบเรียนชุดดรุดรุดศึกษาที่ ฟ.ฮีแลร์ แต่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นแบบเรียนภาษาไทยที่มีประสิทธิผลในการใช้สอนการอ่านเขียนในโรงเรียนอัสสัมชัญกรุงเทพแทนแบบเรียนชุดมูลบทบรรพกิจ และเพื่อต้องการให้มีความเหมาะสมมากขึ้นในเชิงเนื้อหา

### 2.3 ประวัติการแต่งและตีพิมพ์แบบเรียนชุดดรุดรุดศึกษา

แบบเรียนชุดดรุดรุดศึกษาตีพิมพ์ครั้งแรกที่โรงพิมพ์อัสสัมชัญ ใช้ชื่อว่า “อัสสัมชัญ ดรุดรุดศึกษา” เล่มแรกพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2453 ใช้ชื่อว่า “อัสสัมชัญ ดรุดรุดศึกษา ตอน กอ ขอ” จากนั้นจึงพิมพ์อัสสัมชัญ ดรุดรุดศึกษา ตอนกลางเมื่อ พ.ศ. 2463 และอัสสัมชัญ ดรุดรุดศึกษา ตอนปลายเมื่อ พ.ศ. 2464

ภาพ 3 หน้าปกดรุดรุดศึกษา ตอน กอ ขอ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6 (วรธาร ทัดแก้ว, 2557)



ในจดหมายฉบับหนึ่งที่ ฟ.ฮีแลร์มีไปถึงสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ลงวันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ.2453 พบว่า ฟ.ฮีแลร์ได้แต่งแบบเรียนอัสสัมชัญ ดรุดรุดศึกษา ตอนกลาง และ อัสสัมชัญ ดรุดรุดศึกษา ตอนปลาย ไว้ตั้งแต่ก่อนตีพิมพ์อัสสัมชัญ ดรุดรุดศึกษา ตอน กอ ขอ อีกทั้งสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ยังเป็นผู้ประทานคำแนะนำและทรงแก้ไขแบบเรียนอัสสัมชัญ ดรุดรุดศึกษาให้ด้วย ดังความในจดหมายดังนี้

"อนึ่ง ข้าพระเจ้ามีความยินดีที่จะทูลให้ทรงทราบว่าหนังสือดรฺณศึกษาที่พระองค์ทรงโปรด  
แก้ไขนั้น บัดนี้ได้ลงมือพิมพ์แล้ว สิ้นศกนี้ คงแล้วเล่มต้นเปนแน่ แต่เล่มสองนั้นจะตัดแก้ไขอีก  
มาก ตามความที่ปรากฏในพงศาวดารต่าง ๆ ซึ่งพระองค์ทรงพระเมตตาพระราชทาน"<sup>6</sup>

ในฉบับตีพิมพ์ครั้งที่ 4 เมื่อปี พ.ศ. 2463 แบบเรียนอัสสัมชัญ ดรฺณศึกษา ตอน กอ ขอ แบ่งพิมพ์เป็น 2  
เล่ม ได้แก่ อัสสัมชัญ ดรฺณศึกษา ตอน กอ ขอ และ อัสสัมชัญ ดรฺณศึกษา ตอนต้น เนื่องจากขนาดรูปเล่มเดิม  
หนาเกินไปสำหรับผู้เรียนซึ่งเป็นเด็ก หนังสืออาจชำรุดเสียหายเมื่อเรียนจบเล่ม (โรงเรียนอัสสัมชัญ, 2541,  
น.129) ดังนั้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2464 นักเรียนโรงเรียนอัสสัมชัญจึงมีแบบเรียนอัสสัมชัญ ดรฺณศึกษาทั้งหมด 4 เล่ม  
ปัจจุบันแบบเรียนชุดนี้เป็นลิขสิทธิ์ของบริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด จัดพิมพ์ในชื่อ "ดรฺณศึกษา"  
โดยตัดคำว่า "อัสสัมชัญ" ออก และแบ่งพิมพ์เป็นหนังสือ 5 เล่มเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดหลักสูตรการสอน  
ภาษาไทยในสมัยต่อมา คือ

- 1) ดรฺณศึกษา ปฐมวัย
- 2) ดรฺณศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
- 3) ดรฺณศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2
- 4) ดรฺณศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
- 5) ดรฺณศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ภาพ 4 หน้าปกแบบเรียนชุดดรฺณศึกษาฉบับพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด  
(บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2558)



แบบเรียนชุดดรฺณศึกษาตั้งแต่เริ่มตีพิมพ์ได้มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงแก้ไขเพื่อให้ทันสมัยอยู่  
เสมอ ทั้งในส่วนของรูปเล่ม ภาพประกอบบทเรียน และข้อความบางตอน แต่ยังคงรักษาเนื้อหาสาระเดิมของ

<sup>6</sup> คัดลอกจาก หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สบ.2.50/616 เอฟ ฮิลแลร์ (F.Hilaire) (21 กุมภาพันธ์ 2461 – 6 ตุลาคม 2473), หน้า 11

ฟ.ฮีแลร์ ไว้อย่างครบถ้วน นอกจากนี้ยังได้ปรับปรุงการใช้ภาษาไทยให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน พร้อมจัดทำเชิงอรรถอธิบายความหมาย ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจสาระความหมายของคำทั้งในบริบทเดิมและบริบทปัจจุบันได้ชัดเจนยิ่งขึ้น (นันทพร บรรลือสินธุ์, 2544)

### 3. ภูมิหลังของแบบเรียนชุดมูลบทบรรพกิจ

มูลบทบรรพกิจเป็นแบบเรียนภาษาไทยที่ประพันธ์โดยพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ใช้กันอย่างแพร่หลายในสมัยรัชกาลที่ 5 ในฐานะแบบเรียนหลวงเล่มแรกของโรงเรียนหลวง กล่าวคือ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงปฏิรูปการศึกษาโดยทรงตั้งโรงเรียนอย่างเป็นทางการในพระบรมมหาราชวัง เรียกว่า “โรงเรียนหลวง” เพื่อรับบุตรหลานของพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการเข้าศึกษาเล่าเรียน ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาศรีสุนทรโวหารซึ่งในขณะนั้นเป็นหลวงสารประเสริฐ ปลัดกรมอาลักษณ์ เป็นอาจารย์ใหญ่คนแรกของโรงเรียนหลวงและแต่งแบบเรียนภาษาไทยเพื่อใช้ในโรงเรียนหลวง พระยาศรีสุนทรโวหารจึงได้แต่งแบบเรียนชุดมูลบทบรรพกิจขึ้น ประกอบด้วยแบบเรียน 5 เล่ม ได้แก่ 1) มูลบทบรรพกิจ 2) วาหนิตินิกร 3) อักษรประโยค 4) สังโยคพิธาน และ 5) พิศาลการ์รันต์ และภายหลังแต่งเพิ่มอีก 1 เล่มคือ ไวยากรณ์พิจารณา รวมทั้งสิ้น 6 เล่ม ทั้ง 6 เล่มเป็นแบบเรียนการอ่านเขียนภาษาไทยเบื้องต้น โดยมูลบทบรรพกิจสอนการประสมคำพื้นฐาน จากนั้นจึงสอนเนื้อหาเฉพาะเรื่องอื่นๆ ที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในเล่มอื่นๆ ได้แก่ วาหนิตินิกร เป็นหนังสือที่ว่าด้วยอักษรนำ อักษรประโยคเป็นหนังสือที่ว่าด้วย อักษรควบกล้ำ สังโยคพิธาน เป็นหนังสือที่ว่าด้วยพยัญชนะสะกดในแม่กน กก กค กบ โดยประมวลคำที่ใช้ในมาตราเหล่านี้ทั้งคำไทยและคำภาษาอื่นที่ไทยนำมาใช้แบบพยัญชนะสะกดไม่ตรงตามมาตรา ไวยากรณ์พิจารณาและพิศาลการ์รันต์สอนคำพ้องเสียงและคำที่ใช้ตัวการ์รันต์ตามลำดับ

เมื่อพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหลวงบดินทรไพศาลโสภณ (พระอิสริยยศในขณะนั้นคือ พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอักษรสาสนโสภณ) ได้นำต้นฉบับแบบเรียนชุดมูลบทบรรพกิจทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้โปรดเกล้าฯ ให้ตีพิมพ์ที่โรงพิมพ์หลวงในพระบรมมหาราชวังจำนวน 2,000 ฉบับ เมื่อ พ.ศ. 2414 (รัชช ปุณโณทก, 2555)

แบบเรียนชุดมูลบทบรรพกิจแต่งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์คือ “เพื่อไว้สำหรับเป็นแบบให้กุลบุตรศึกษาเรียนหนังสือไทย เป็นเครื่องเรื่องปัญหา ให้ได้ความฉลาด รู้ใช้อักษรแลไม่เอกโท ให้ถูกถ้วนชำนาญชัดเจน

กว้างขวางเป็นคุณแก่ราชการสืบไป” (พระยาศรีสุนทรโวหาร, 2498, น. 1) นอกจากนี้จะเป็นแบบเรียนภาษาไทยเบื้องต้นอย่างเป็นทางการที่กำหนดให้ใช้อย่างแพร่หลายในโรงเรียนหลวงแล้ว แบบเรียนชุดมูลบทบรรพกิจยังเป็นแบบเรียนทางการที่มีการกำหนดให้ศึกษาเพื่อสอบไล่หนังสือไทยครั้งแรกในปี พ.ศ. 2427 ซึ่งเป็นการทดสอบความรู้ของนักเรียนว่ามีความรู้เข้ามาตราฐานเพียงใด ดังในเอกสารเรื่องการจัดการศึกษาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีข้อความตอนหนึ่งระบุว่า

ข้าพระพุทธเจ้าได้ปรึกษาพร้อมกัน เลือกคัดความในหนังสือแบบวิธีเรียนตั้งแต่มูลบทบรรพกิจจนจบพิศาลการันต์ มาจัดเป็นคำถาม แบ่งเป็นข้อๆ ลงพิมพ์เป็นใบไลวิชา แล้วแบ่งคำเทียบในหนังสือมูลบทบรรพกิจ แลหมวดศัพท์ในไวยากรณ์พิจารณณ์ แลพิศาลการันต์ทำเป็นประโยคจับฉลากแบบสำหรับไลวิชาเหล่านี้ ได้จัดแบ่งสำหรับที่จะไล่เป็นชั้นๆ ตามคุณวิเศษของนักเรียน<sup>7</sup>

แบบเรียนชุดมูลบทบรรพกิจใช้เป็นแบบเรียนหลวงระหว่างปี พ.ศ. 2414 - พ.ศ. 2431 เมื่อจำนวนโรงเรียนในประเทศเพิ่มมากขึ้นและเปิดให้ประชาชนทั่วไปเข้าศึกษาอย่างกว้างขวาง กรมศึกษาธิการเห็นว่านักเรียนจำเป็นต้องเรียนรู้วิทยาการสาขาอื่นๆ อีกมาก การเรียนภาษาไทยจากแบบเรียนชุดมูลบทบรรพกิจจนจบทั้ง 6 เล่มซึ่งใช้เวลาไม่น้อยกว่า 3 ปีจึงนานเกินไป สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงเห็นว่าควรมีแบบเรียนให้เด็กเรียนจบได้ภายใน 6 เดือน จึงแต่งแบบเรียนเร็วขึ้น และเมื่อนำแบบเรียนเร็วชุดนี้ทูลเกล้าฯ ถวาย ก็ได้รับพระบรมราชานุญาตให้ใช้ในโรงเรียนแทนแบบเรียนชุดมูลบทบรรพกิจ (เบ็ญจวรรณ สุนทรากุล, 2525)

#### 4. แนวทางการแต่งแบบเรียนการสอนอ่านเขียนภาษาไทยในอดีตจนถึงปัจจุบัน

เพื่อศึกษาแนวทางการแต่งแบบเรียนดรุณศึกษาตอน กอ ขอ และข้อจำกัดของการใช้แบบเรียนดังกล่าวในการสอนอ่านเขียนภาษาไทยโดยเปรียบเทียบกับแบบเรียนมูลบทบรรพกิจ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแบบเรียนอ่านเขียนภาษาไทยในอดีตจนถึงปัจจุบันโดยมุ่งเน้นประเด็นแนวทางการแต่ง

นับแต่มีการประดิษฐ์อักษรไทยในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชในปี พ.ศ. 1826 ผ่านหลักฐานศิลาจารึก ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่ามีแบบเรียนไทย (เบ็ญจวรรณ สุนทรากุล, 2550) การสอนภาษาไทยในสมัยสุโขทัยจนถึงอยุธยาตอนต้นล้วนเกิดขึ้นที่สำนักราชบัณฑิตและสำนักเรียนต่างๆ ที่วัด ราชบัณฑิตและพระภิกษุ

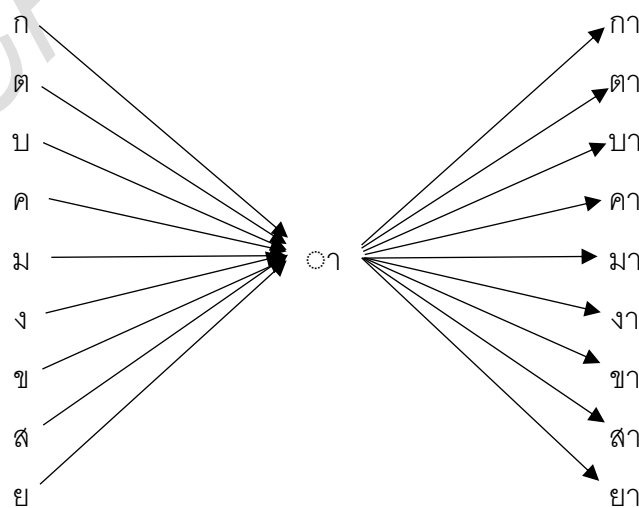
<sup>7</sup> คัดลอกจาก คณะกรรมการจัดงานฉลองวันเฉลิมฉลองราชสมบัติ ครบ 100 ปี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2511, น. 15

ประจำวัดต่างๆ จะเป็นผู้สอนอ่านเขียนภาษาไทยให้ลูกศิษย์ เป็นการฝึกหัดอ่านและเขียน สระ พยัญชนะ แจกแม่ตัวสะกด สอนโดยเขียนบนกระดานแล้วให้นักเรียนจำ เรียกว่า เรียน “นม ก.ข.” (พระยาปริยัติธรรมธาดา, 2502)

ส่วนแบบเรียนภาษาไทยมาตรฐานเล่มแรกที่มีหลักฐานบันทึกไว้คือ “จินตามณี” ซึ่งแต่งในสมัยอยุธยาตอนปลายในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แต่งโดยพระโหราธิบดี เป็นตำราเรียนอ่านเขียนสำหรับผู้ที่จะถวายตัวเข้ารับราชการ เนื้อหาเป็นพื้นฐานความรู้ด้านอักษรวิทยา เช่น ตัวอักษร การสะกดคำ การแจกลูก การผันวรรณยุกต์ ไปจนถึงความหมายของคำศัพท์ที่ยืมจากภาษาบาลีสันสกฤต และการแต่งคำประพันธ์ แบบเรียนจินตามณีนี้เองที่เป็นต้นแบบของแบบเรียนการอ่านเขียนภาษาไทยในสมัยต่อมา และทำให้แนวทางการสอนอ่านเขียนแบบ “แจกลูกสะกดคำ” เป็นที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในแบบเรียนสมัยหลัง เช่น แบบเรียนจินตามณีฉบับพระเจ้าบรมโกศ แบบเรียนจินตามณีฉบับกรมหลวงวงษาธิราชสนิท แบบเรียนอักษรนิติ แบบเรียนประถม ก กา เป็นต้น

วิธีการสอนอ่านแบบแจกลูกสะกดคำคือกระบวนการขั้นพื้นฐานของการนำเสียงพยัญชนะต้น สระวรรณยุกต์ และเสียงตัวสะกดมาประสมเป็นเสียงหรือคำต่างๆ สามารถแบ่งการสอนได้เป็น 2 แบบคือ “การแจกลูก” และ “การสะกดคำ” (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2546, น. 133) การแจกลูก หมายถึงวิธีการสอนอ่านเขียนโดยการเทียบเสียง เริ่มจากการสอนให้จำพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ จากนั้นจึงนำรูปคำซึ่งเปรียบเสมือนแม่มากระจายหรือแจกลูกโดยการเปลี่ยนสระ พยัญชนะต้น หรือพยัญชนะท้าย ดังในตัวอย่างแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิ 1 การอ่านแจกลูกโดยยึดสระเป็นแม่ แจกไปยังลูกที่เป็นพยัญชนะ



(สถาบันภาษาไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2559, น. 93)

ส่วนการสะกดคำหมายถึง การอ่านโดยนำเสียงพยัญชนะต้น สระ วรรณยุกต์ และตัวสะกดมาประสมเป็นคำอ่าน การสะกดคำเป็นเครื่องมืออ่านคำใหม่ ซึ่งต้องให้ผู้เรียนสังเกตรูปคำพร้อมกับการอ่านหรือเขียนไปด้วย เมื่อผู้เรียนสะกดคำจนจำคำอ่านได้แล้ว ต่อไปก็ไม่ต้องใช้วิธีการสะกดคำนั้น ให้อ่านเป็นคำได้เลย จะทำให้ผู้เรียนอ่านจับใจความได้และอ่านได้เร็ว (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2546, น. 135) ตัวอย่างการอ่านแบบสะกดคำมีดังต่อไปนี้

ตา	สะกดว่า	ตอ - อา	—————>	ตา		
บ้าน	สะกดว่า	บอ - ออ - นอ	—————>	บาน - ไม้โท	—————>	บ้าน
เรื่อง	สะกดว่า	รอ - เอือ - งอ	—————>	เรื่อง - ไม้เอก	—————>	เรื่อง

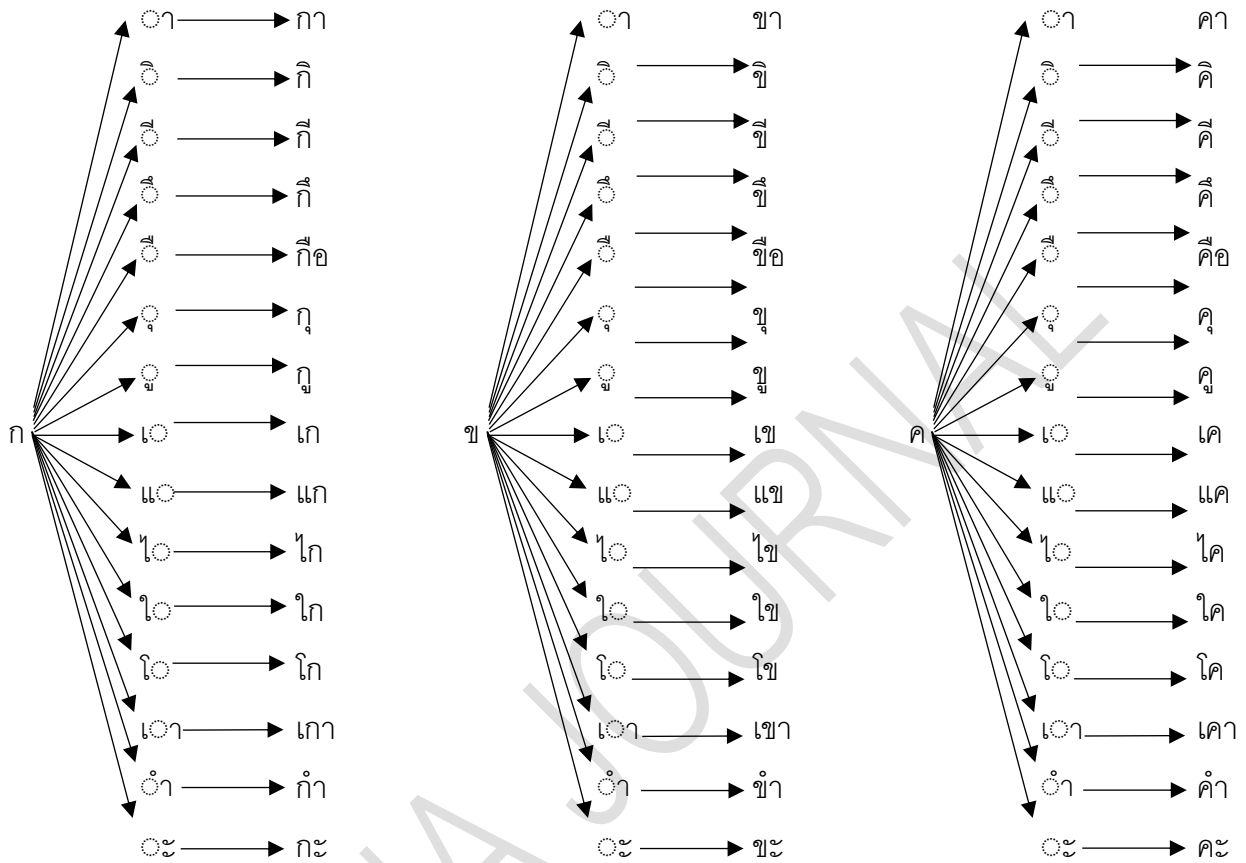
(สถาบันภาษาไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2559, น. 10)

ดังนั้น การสอนอ่านเขียนภาษาไทยในแบบเรียนต่างๆ จึงมักสอนทั้งการแจกลูกและการสะกดคำไปด้วยกันเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หลักเกณฑ์และพัฒนาทักษะทั้งการอ่านและการเขียนไปพร้อมกันอย่างกลมกลืน (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2546, น. 133)

จากการศึกษารูปแบบการสอนอ่านแจกลูกสะกดคำจากแบบเรียนภาษาไทยที่ใช้เป็นแบบเรียนหลักตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน ภาสพงศ์ ผิวพอใช้ (2564) พบรูปแบบการสอนอ่านแบบแจกลูกสะกดคำแบ่งออกเป็น 3 วิธี คือ 1) การสอนอ่านแบบแจกลูกสะกดคำที่เน้นแจกลูกทุกคำ 2) การสอนอ่านแบบแจกลูกสะกดคำที่เน้นแจกลูกบางคำ และ 3) การสอนอ่านแบบแจกลูกสะกดคำที่บูรณาการกับการสอนอ่านแบบอื่น

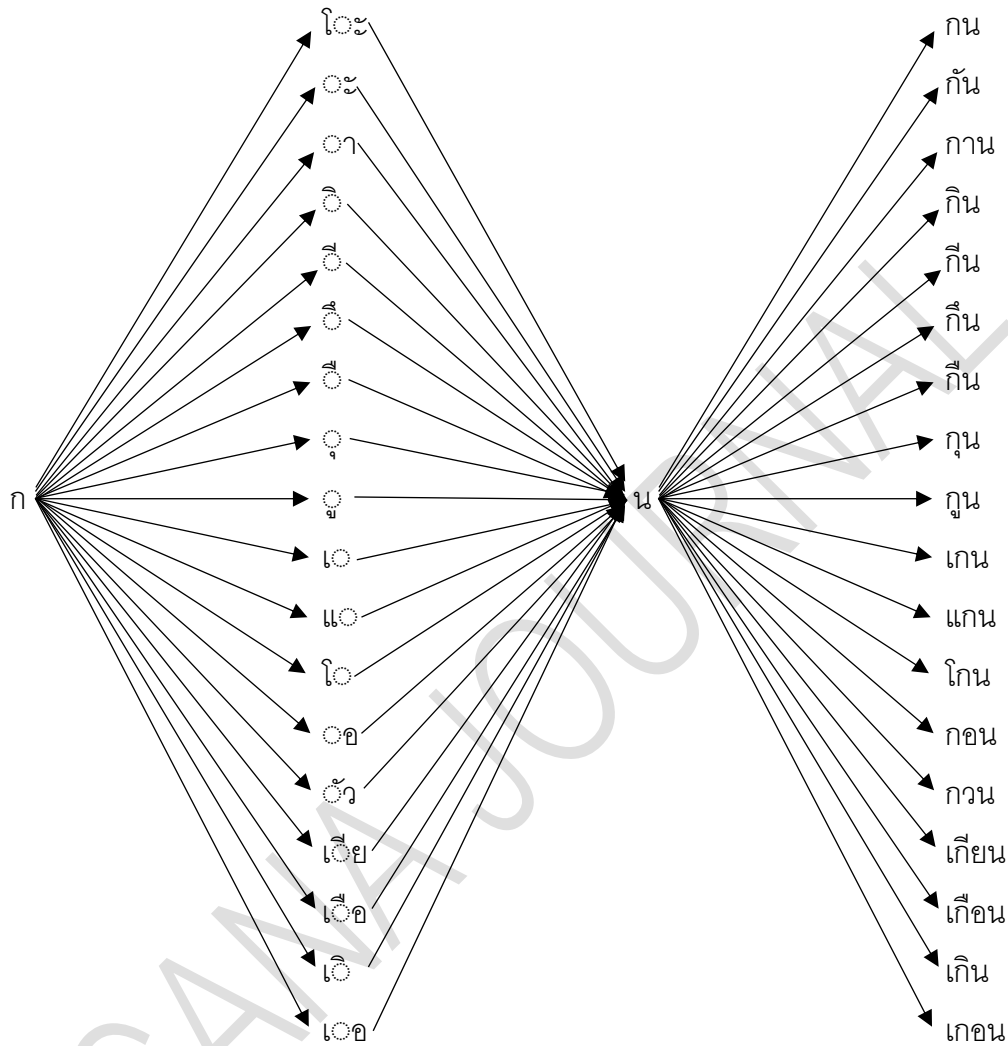
แบบเรียนมูลบทบรรพกิจเป็นแบบเรียนในสมัยรัชกาลที่ 5 เพียงเล่มเดียวที่มีการสอนอ่านเขียนโดยใช้วิธีแจกลูกสะกดคำที่เน้นแจกลูกทุกคำ โดยแจกลูกพยัญชนะและสระทุกตัวที่มีในภาษาออกเป็นพยางค์ที่เป็นไปได้และถูกต้องตามสัทสัมผัส (phonotactics) หรือกฎในการสร้างพยางค์ของภาษาไทย แม้ว่าพยางค์นั้นจะมีหรือไม่มี ความหมายก็ตาม เมื่อพิจารณารูปแบบของการสอนอ่านเขียนแบบแจกลูกตามตัวอักษรที่ยึดเป็นหลัก (แม่) และตัวอักษรที่มีการแจกลูก ผู้วิจัยพบว่าวิธีการแจกลูกที่แบบเรียนมูลบทบรรพกิจใช้คือวิธียึดพยัญชนะเป็นหลัก แล้วแจกลูกโดยการเปลี่ยนรูปสระ เมื่อแจกลูกในแม่ ก กา ก็จะยึดพยัญชนะต้นเป็นหลัก แล้วเปลี่ยนรูปสระทั้งหมด 15 ตัว ดังในตัวอย่างแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิ 2 ตัวอย่างการแจกลูก แม่ ก กา โดยยึดพยัญชนะต้นเป็นหลัก แจกไปยังลูกที่เป็นสระ



จากนั้นเมื่อสอนการอ่านเขียนคำที่ประกอบด้วยตัวสะกดในมาตราต่างๆ ก็จะใช้วิธียึดพยัญชนะต้น และตัวสะกด (พยัญชนะท้าย) เป็นหลักแล้วแจกลูกโดยการเปลี่ยนสระทั้งหมด 18 เสียง ดังในตัวอย่างต่อไปนี้

แผนภูมิ 3 ตัวอย่างการแจกลูกแม่กน โดยยึดพยัญชนะต้นและตัวสะกดเป็นหลัก แจกไปยังลูกที่เป็นสระ



จากนั้นจึงนำคำที่แจกลูกทั้งหมดมาผันวรรณยุกต์ตามกฎของอักษรแต่ละหมู่จนครบทุกเสียง (ดังจะเห็นต่อไปในภาพที่ 10 - 12)

ส่วนแบบเรียนที่สอนโดยใช้วิธีแจกลูกสะกดคำที่เน้นแจกลูกบางคำ ได้แก่ 1) แบบเรียนเร็วใหม่ เล่ม 1-3 ของสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ โดยมีพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ช่วยเรียบเรียง 2) แบบหัดอ่านหนังสือไทยเล่มต้น-ปลาย ป.1 ของอำมาตย์โท พระวิภาชนีวิทยาลัย (สังข์ พุกกะเวส) 3) แบบเรียนใหม่ ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี 4) แบบเรียนเร็วใหม่ เล่ม 1 ตอนต้น ตอนกลาง และตอนปลาย ของหลวงจรูญกิจวิฑูร โดยมีนายฉันทน์ ขำวิไล ช่วยเรียบเรียงตอนต้น แบบเรียนเหล่านี้สอนการอ่านเขียนโดยการแจกลูกสะกดคำ



ซึ่งเน้นแจกลูกพยัญชนะและสระบางตัว โดยคัดเลือกคำที่มีความหมายและใช้บ่อยมาใช้สอน และมีการจัดลำดับ แบ่งหมวดหมู่และวิธีการนำเสนอเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่ายและใช้เวลาเรียนน้อยลง

ส่วนวิธีที่ 3 เป็นวิธีการสอนอ่านเขียนที่ภาสพงศ์ ผิวพอใช้ (2564) พบว่าเกิดขึ้นในช่วง 50 – 60 ปีที่ผ่านมา เป็นวิธีที่ไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะการอ่านออกเขียนได้เพียงอย่างเดียว แต่ยังมุ่งเน้นทักษะการสื่อสาร ได้แก่ การพูดและการฟังด้วย วิธีนี้เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งประเทศไทยได้รับอิทธิพลและการสนับสนุนจากต่างประเทศในด้านนวัตกรรมการเรียนการสอนภาษา เช่น การสอนอ่านเป็นคำหรืออ่านเป็นประโยค การอธิบายหลักภาษาด้วยความรู้ทางไวยากรณ์หรือความรู้ทางภาษาศาสตร์ ดังนั้น จึงทำให้การเรียนการสอนอ่านแบบแจกลูกสะกดคำแบบดั้งเดิมมีลักษณะเป็นการบูรณาการกับการสอนแบบใหม่

แบบเรียนที่ใช้วิธีการสอนอ่านแจกลูกสะกดคำโดยบูรณาการกับการสอนอ่านแบบอื่นๆ คือแบบเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่แบบเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษา ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2503 แบบเรียนภาษาไทย ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 (ชุดมานะ - มานี) แบบเรียนภาษาไทย ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 หรือชุดแก้ว - กล้า) หนังสือสาระการเรียนรู้พื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับประถมศึกษา พ.ศ. 2544 (ชุดพื้นฐานภาษา ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที และชุดภาษาเพื่อชีวิต วรรณคดีลำน่าน) หนังสือสาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับประถมศึกษา พ.ศ.2551 (ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที และชุดภาษาเพื่อชีวิต วรรณคดีลำน่าน)

ในแง่ของการสอนภาษาไทยที่ได้รับอิทธิพลจากต่างชาติ นิตยา กาญจนะวรรณ (2554) ให้ข้อสังเกตว่าการเรียนการสอนภาษาไทยแบบดั้งเดิมแบ่งได้เป็น 2 ยุค คือ ยุคแรกตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แบบเรียนภาษาไทยยังไม่ได้รับอิทธิพลจากชาติตะวันตกหรือได้รับน้อยมาก เน้นสอนอ่านเขียนเป็นหลัก ส่วนในยุคที่สองตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเริ่มมีอิทธิพลจากชาติตะวันตกบ้าง มีความพยายามในการสอนไวยากรณ์โดยเลียนแบบไวยากรณ์ภาษาอังกฤษและกล่าวถึงการแบ่งหมวดคำและประโยค

ผู้วิจัยนำประเด็นต่างๆ ที่ได้กล่าวมาในหัวข้อนี้มาวิเคราะห์และเปรียบเทียบแนวทางการแต่งแบบเรียนชุดครูณศึกษาและแบบเรียนชุดมูลบทบรรพกิจ ทั้งด้านแนวทางการแจกลูกสะกดคำแบบต่างๆ และพัฒนาการของการแต่งแบบเรียนตามอิทธิพลจากต่างชาติ

## 5. แนวทางการแต่งแบบเรียนชุดดรุณศึกษาเปรียบเทียบกับแบบเรียนชุดมูลบทบรรพกิจ

แบบเรียนชุดดรุณศึกษาของ ฟ.ฮีแลร์ ได้รับอิทธิพลจากแบบเรียนเร็วของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาธำรงราชานุภาพในเรื่องของแนวคิดการสร้างแบบเรียนภาษาไทยให้เรียนรู้ได้ง่ายและเร็ว (นิยะดา เหล่าสุนทร, 2552) ท่านจึงใช้วิธีการสอนสะกดคำผสมผสานกับการสอนอ่านเป็นคำหรือเป็นประโยคโดยไม่ได้สอนการแจกลูกหรือผันวรรณยุกต์อย่างวิธีดั้งเดิมหรืออย่างในมูลบทบรรพกิจ นอกจากนี้ แบบเรียนชุดดรุณศึกษายังมีความพิเศษในด้านแนวทางการแต่งและแนวคิดในการสอนภาษาไทยด้านอื่นๆ แทรกอยู่ในเนื้อหาของบทเรียน เพราะเป็นการแต่งจากมุมมองของชาวต่างชาติซึ่งเป็นทั้งผู้ใช้และผู้เรียนภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศ

เนื่องจากบทความวิจัยนี้ให้ความสนใจในการสอนอ่านและเขียนไทยจากมุมมองของชาวต่างชาติ ผู้วิจัยจึงมุ่งวิเคราะห์เฉพาะเนื้อหาของแบบเรียนชุดดรุณศึกษาเล่มแรก ตอน กอ ขอ เท่านั้น เพราะเป็นเล่มที่สอนพื้นฐานการอ่านเขียนและกฎการประสมคำ โดยจะเปรียบเทียบความแตกต่างกับแบบเรียนเล่มแรกของชุดมูลบทบรรพกิจซึ่งใช้ในหลักสูตรของโรงเรียนอัสสัมชัญมาก่อน และจะชี้ให้เห็นว่าแบบเรียนดรุณศึกษา ตอน กอ ขอ มีการปรับการสอนอ่านเขียนจากแบบเรียนมูลบทบรรพกิจให้ง่ายขึ้นและเหมาะสำหรับผู้เรียนระดับเบื้องต้นอย่างไร

จากการวิเคราะห์แนวทางการแต่งแบบเรียนของ ฟ.ฮีแลร์ พบว่าผู้แต่งมีแนวทางการแต่งแบบเรียนอ่านเขียนภาษาไทยที่หลากหลาย ทั้งการเรียงเรียงลำดับและจัดระบบเนื้อหา การใช้ระดับความยากง่ายของภาษาและคำศัพท์ที่เหมาะสม มีการทบทวนความรู้เดิมก่อนเพิ่มเติมความรู้ใหม่ รวมถึงการใช้กลวิธีอื่นๆ ช่วยทำให้การเรียนอ่านเขียนง่ายขึ้น ได้แก่ การปรับเปลี่ยนทิศทางและวิธีในการอ่าน การเว้นวรรคและการใช้เครื่องหมายวรรคตอนช่วยในการอ่าน ดังมีรายละเอียดดังนี้

### 5.1 การเรียงเรียงลำดับและจัดระบบเนื้อหา

เนื้อหาของแบบเรียนชุดดรุณศึกษามีการเรียงลำดับจากง่ายไปยาก และมีการจัดระบบเนื้อหาเป็นกลุ่ม ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์โดยเปรียบเทียบกับแบบเรียนมูลบทบรรพกิจในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

#### 5.1.1 ตัวอักษร (พยัญชนะ)

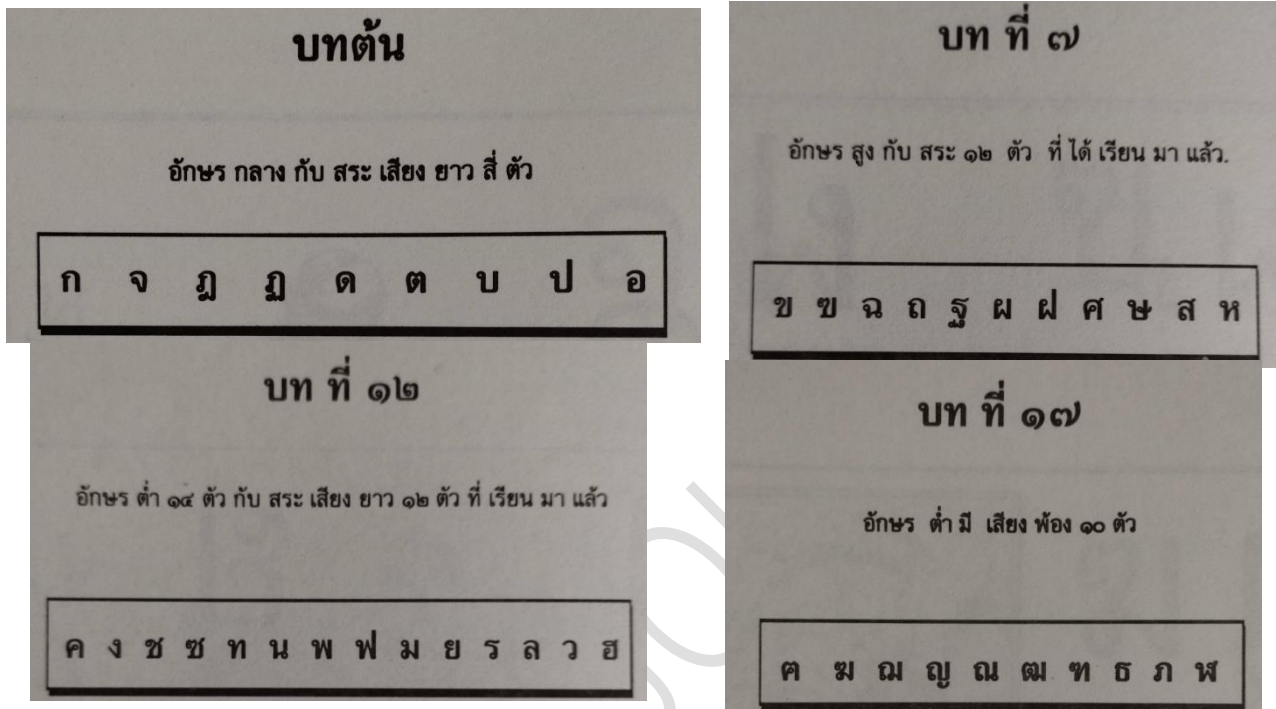
ตัวอักษรของแบบเรียนมูลบทบรรพกิจมีการนำเสนอโดยเรียงลำดับตาม ก ถึง ฮ โดยแบ่งกลุ่มตัวอักษรออกเป็น 6 ตอน ตามการแบ่งพยัญชนะออกเป็นวรรคในภาษาบาลีและสันสกฤต พระยาศรีสุนทรโวหารไม่ได้

กล่าวถึงเหตุผลเบื้องหลังการแบ่งพยัญชนะเช่นนี้ว่ามีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนอย่างไร การนำเสนอพยัญชนะไทยในมูลบทบรรพกิจตามหลักการแบ่งวรรคแบบบาลีสันสกฤตอาจเป็นเพราะท่านเคยบรรพชาเป็นสามเณรอยู่ 8 ปี จึงเชี่ยวชาญภาษาบาลีจากการศึกษาคัมภีร์พุทธศาสนากับพระอาจารย์สำนักต่างๆ จึงนำความรู้เหล่านั้นมาใช้กับหนังสือที่ท่านประพันธ์

อย่างไรก็ตาม การจัดกลุ่มและนำเสนอตามหลักการแบ่งพยัญชนะตามวรรคแบบบาลีสันสกฤตเป็นการจัดกลุ่มตามฐานที่เกิดเสียง ได้แก่ 1) ตอน ก 7 ตัว เป็นเสียงพยัญชนะที่มีฐานอยู่ที่คอ (หรือเพดานอ่อน) ประกอบด้วย ก ข ฃ ค ฅ ฆ ง 2) ตอน จ 6 ตัว เป็นเสียงพยัญชนะที่มีฐานอยู่ที่เพดานแข็ง ประกอบด้วย จ ฉ ช ซ ฌ ญ ตอน 3) ฎ 6 ตัว เป็นเสียงพยัญชนะที่มีฐานอยู่ที่ปุ่มเหงือก ประกอบด้วย ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ 4) ตอน ด 6 ตัว เป็นเสียงพยัญชนะที่มีฐานอยู่ที่ฟัน ประกอบด้วย ด ต ถ ท ธ น 5) ตอน บ 8 ตัว เป็นเสียงพยัญชนะที่มีฐานอยู่ที่ริมฝีปาก ได้แก่ บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม และ 6) ตอน ย 11 ตัว ซึ่งเป็นเสียงพยัญชนะที่มีตำแหน่งการเกิดพิเศษ กล่าวคือ ห อ ฮ มีตำแหน่งการเกิดที่เส้นเสียง ย ว เป็นเสียงกึ่งสระ ล ฬ เป็นเสียงข้างลิ้น ศ ษ ส เป็นเสียงเสียดแทรก และ ร เป็นเสียงรวิลิ้น จึงถูกจัดอยู่ในกลุ่มสุดท้าย (ตามการแบ่งแบบภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตเรียกว่า เศษวรรค) จากนั้นเมื่อสอนประสมพยัญชนะกับสระและวรรณยุกต์ พระยาศรีสุนทรโวหารได้แบ่งและจัดเรียงลำดับตัวอักษรใหม่แบบไตรยางค์ โดยแบ่งอักษรออกเป็น 3 หมู่ ได้แก่ อักษรกลาง อักษรสูง และอักษรต่ำ ตามพื้นเสียงที่ต่างกัน

สำหรับแบบเรียนครุณศึกษา ฟ.ฮีแลร์ ไม่ได้เริ่มโดยการแนะนำตัวอักษรทั้งหมดให้ผู้เรียนท่องจำตั้งแต่ ก ข ฃ ค ฅ ฆ ง ไปจนถึง ฮ อย่างที่สอนกันในตำราทั่วไป แต่ใช้การจัดกลุ่มพยัญชนะออกเป็นหมวดหมู่ตามกฎการผันวรรณยุกต์ที่และเสนอลำดับของบทเรียนไปตามหมวดหมู่ตัวอักษร คือเริ่มจากการนำเสนออักษรกลาง 9 ตัว ได้แก่ ก จ ด ฎ ต ฏ บ ป อ และสอนกฎการประสมกับสระและวรรณยุกต์ จากนั้นจึงเป็นอักษรสูง 11 ตัว ได้แก่ ข ฃ ฉ ฐ ฒ ฝ ฬ ศ ษ ส และตามด้วยอักษรต่ำ 24 ตัว (แบ่งออกเป็นชุดแรก 14 ตัว ได้แก่ ค ง ช ฅ ท น พ ฟ ม ย ร ล ว ฮ และชุดที่ 2 ที่เป็นอักษรต่ำที่มีเสียงพ้องกับชุดแรกอีก 10 ตัว ได้แก่ ฅ ฆ ฌ ญ ฒ ฑ ฐ ฎ ฏ ฬ)

ภาพ 5-8 การนำเสนอตัวอักษร (พยัญชนะ) ของแบบเรียนดรุณศึกษา ตอน กอ ขอ (โรงเรียน  
อัสสัมชัญ, 2540ข, น.4, 12, 20, 28)



การที่ ฟ.ฮีแลร์ เริ่มต้นการสอนอ่านเขียนโดยจัดกลุ่มพยัญชนะตามความแตกต่างของกฎการผันวรรณยุกต์ และแบ่งบทเรียนเพื่อสอนประสมพยัญชนะที่ละกลุ่มเข้ากับสระและวรรณยุกต์เช่นนี้แสดงให้เห็นว่าท่านให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความเข้าใจของผู้เรียนเกี่ยวกับกฎการผันวรรณยุกต์ของพยัญชนะกลุ่มต่างๆ โดยไม่จำเป็นต้องให้ผู้เรียนท่องจำ ก ถึง ฮ ให้ได้เสียก่อนแล้วจึงเริ่มเรียนกฎต่างๆ และเชื่อว่าการจัดระบบตัวอักษรและเรียงเรียงเนื้อหาเช่นนี้จะนำไปสู่ความเข้าใจกฎและการพัฒนาการอ่านที่เร็วขึ้นของผู้เรียน

อย่างไรก็ตาม ในบทที่ 21 ฟ.ฮีแลร์ ได้นำเสนอลำดับของตัวอักษรทั้งพยัญชนะและสระตามลำดับเดิมที่ใช้กันทั่วไปในแบบเรียนภาษาไทย โดยเสนอไปพร้อมกับเลขไทยและวรรณยุกต์<sup>๖</sup> บางตัว ดังภาพด้านล่างนี้

<sup>๖</sup> วรรณยุกต์ในบทนี้ ฟ.ฮีแลร์ หมายถึง ตัวการ์ตูนและเครื่องหมายวรรคตอนได้แก่ไม้ยมก (๗) และไปยาลใหญ่ (๗๗)



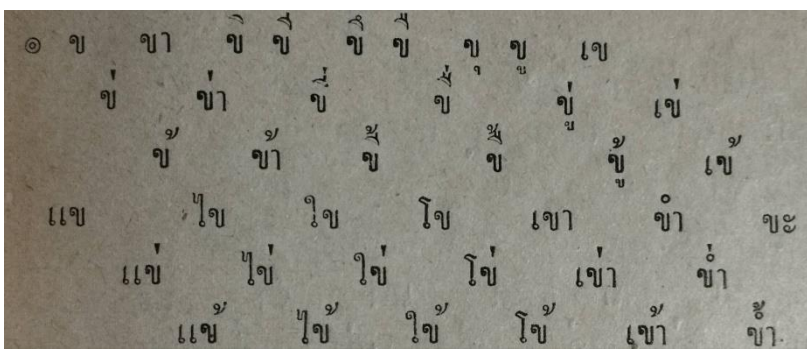
ในทางกลับกัน การสอนสระของครูนักศึกษาเริ่มต้นด้วยการแนะนำให้ผู้เรียนรู้จักสระที่ละชุดผ่านการสอนประสมพยัญชนะเข้ากับสระเหล่านั้น โดยเริ่มจากสระเสียงยาว 8 ตัว ได้แก่ ำ อี อี ู ะ แอ ใ ้อ (แบ่งสอนเป็น 2 บท บทละ 4 ตัว) และสระพิเศษ 4 ตัว ได้แก่ ำ ใ ใ ะ (ฟ.ฮีแลร์ เรียกว่าสระเสียงยาว แต่ในทางสัทศาสตร์เป็นเสียงสระ ะ ตามด้วยเสียงพยัญชนะท้าย ม ย ว) จากนั้นตามด้วยสระเสียงสั้น 8 ตัว ได้แก่ ะ อี อี ุ ะ แะ ใ ะ ะ แล้วต่อกับสระที่เหลือ ได้แก่ สระ ัว ็ ็ ็ ะ ะ ะ ะ การแบ่งและเรียงลำดับแบบนี้จะทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์และเห็นความแตกต่างระหว่างสระที่เรียนอยู่กับสระที่เรียนไปแล้วได้ อีกทั้งยังเป็นการเรียงลำดับตามความซับซ้อนของรูปสระ โดยที่ ฟ.ฮีแลร์นำสระที่มีรูปจำง่ายมาสอนก่อน นั่นคือสระที่ปรากฏด้านบน ด้านล่าง ด้านหน้า หรือด้านหลัง ด้านใดด้านหนึ่ง ตามด้วยสระที่มีรูปจำยากมาสอนทีหลัง นั่นคือ สระที่มีการเขียนล้อมรอบตัวพยัญชนะ

### 5.1.3 วรรณยุกต์

แบบเรียนมูลบทบรรพกิจกล่าวถึงวรรณยุกต์ว่ามี 13 รูป แต่ที่ใช้สำหรับผันอักษร 3 หมู่ มี 4 รูป ได้แก่ ไม้เอก ( ่ ) ไม้โท ( ้ ) ไม้ตรี ( ๊ ) ไม้จัตวา หรือกากบาท หรือตีนกา ( ๋ ) ที่เหลืออีก 9 รูป ได้แก่ ฝนทอง ( ~ ) ฟองมันหรือตาไก่ ( ๐ ) วิสัญชนหรืออนมนางทั้งคู่ ( ๖ ) ทักษณภฏหรือหางกระแต ( ๗ ) ไม้ไต่คู้หรือเลข ๘ ( ๘ ) นิคหิตหรือนฤคหิต หรือหยาดน้ำค้าง ( ๐ ) โคมูตร ( ๐๘ ) มุสิกพันต์หรือพินหนุ ( “ ) หางกั้งหันหรือหันอากาศ หรือไม้ผัด ( ๙ ) วรรณยุกต์อีกทั้ง 9 รูปนี้ปัจจุบันจัดเป็นเครื่องหมายวรรคตอนหรือส่วนประกอบของรูปสระ จึงจะขอกกล่าวถึงเฉพาะวรรณยุกต์ที่ใช้ผันอักษร 3 หมู่ออกเป็นเสียงสูงต่ำที่ต่างกัน

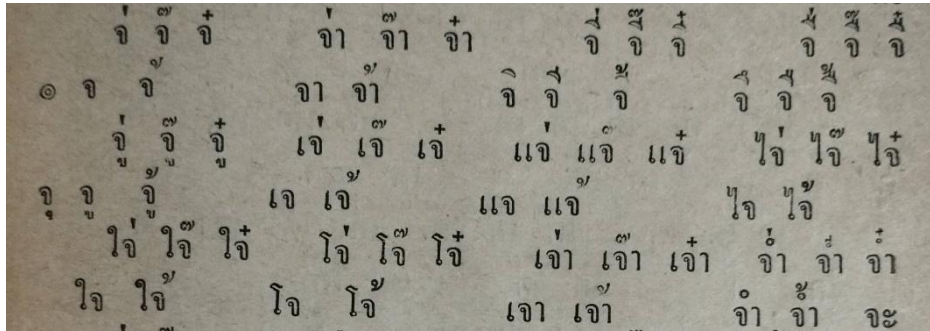
วิธีการสอนการผันวรรณยุกต์ในแบบเรียนมูลบทบรรพกิจจะสอนหลังจากการแจกลูกอักษร 3 หมู่กับสระและตัวสะกดในมาตราต่างๆ โดยเริ่มจากแม่ ก กา อักษรสูงผันได้ 3 เสียงด้วยไม้เอกและไม้โท ยกเว้นคำตาย 4 ตัวคือ ขิ ขี ขุ ขะ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพ 10 การสอนผันวรรณยุกต์อักษรสูงในคำแม่ ก กา ของแบบเรียนมูลบทบรรพกิจ (พระยาศรีสุนทรโวหาร, 2498, น.7)



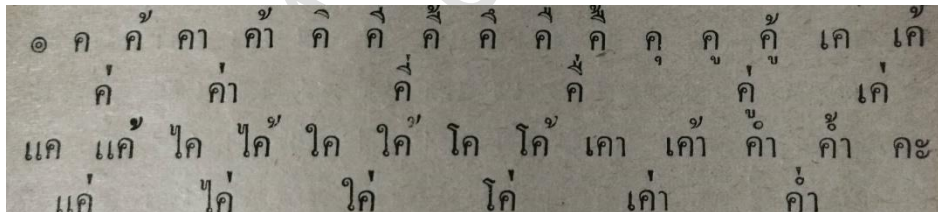
อักษรกลางผันได้ 5 เสียงด้วยวรรณยุกต์ทุกตัวได้แก่ ไม้เอก ไม้โท ไม้ตรี และไม้จัตวา คำตายที่ไม่สามารถผันได้ได้แก่ กิ กี่ กุ กะ ดังในตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพ 11 การสอนผันวรรณยุกต์อักษรกลางในคำแม่ ก กา ของแบบเรียนมูลบทบรรพกิจ  
(พระยาศรีสุนทรโวหาร, 2498, น.10)



ส่วนอักษรต่ำสามารถผันได้ 3 เสียงด้วยไม้เอกและไม้โท ยกเว้นคำตาย 4 ตัวที่ไม่สามารถผันได้คือ คี คี่ คุ คะ ดังในตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพ 12 การสอนผันวรรณยุกต์อักษรต่ำในคำแม่ ก กา ของแบบเรียนมูลบทบรรพกิจ  
(พระยาศรีสุนทรโวหาร, 2498, น.14)



ในการสอนการผันวรรณยุกต์ในแม่ ก กา พระยาศรีสุนทรโวหารแสดงการผันวรรณยุกต์กับอักษรที่ละหมู่ แต่ละหมู่จะแสดงการผันกับพยัญชนะและสระจนครบทุกตัว ยกเว้นสระเสียงสั้นซึ่งเป็นคำตาย เมื่อสอนผันวรรณยุกต์กับอักษร 3 หมู่ในแม่ ก กา เสร็จแล้ว จะสอนผันวรรณยุกต์อีกครั้งหลังจากแจกลูกอักษร 3 หมู่ในมาตราตัวสะกดแต่ละมาตรา

แม้พระยาศรีสุนทรโวหารจะแสดงการผันวรรณยุกต์กับสระทุกตัวในการแสดงการผันวรรณยุกต์กับอักษร 3 หมู่ในมาตราตัวสะกดต่างๆ แต่จะแสดงตัวอย่างด้วยพยัญชนะเพียงตัวเดียวเท่านั้น เช่น ในอักษรสูงแสดงการผันวรรณยุกต์ด้วยตัวอย่างคำที่เขียนด้วย ข เป็นพยัญชนะต้นและอธิบายว่ายังมีอีก 10 อักษรที่ผันอย่างนี้ ในอักษรกลาง แสดงการผันวรรณยุกต์ด้วยตัวอย่างคำที่เขียนด้วย ก เป็นพยัญชนะต้น

และอธิบายว่ายังมีอีก 8 อักษรที่ผันอย่างนี้เหมือนกัน และในอักษรต่ำ จะแสดงการผันวรรณยุกต์ด้วยตัวอย่าง คำที่เขียนด้วย ค เป็นพยัญชนะต้นและอธิบายว่ายังมีอีก 23 อักษรที่ผันเช่นเดียวกันนี้

นอกจากจะแสดงตัวอย่างคำที่มีการผันวรรณยุกต์ให้ผู้เรียนเห็น ยังมีการสอนโดยใช้คำอธิบายว่าในแม่ กน กง กม สามารถผันได้เหมือนแม่ ก กา ส่วนแม่ก ก แม่กค และแม่กบ ผันด้วยไม้เอกและไม้โทไม่ได้เพราะเป็น คำตาย และได้อธิบายว่าคำตายในมาตราตัวสะกดแม่ก ก แม่กค และแม่กบในอักษร 3 หมู่จะมีเสียงต่างกัน พร้อมทั้งยกตัวอย่างเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเสียงวรรณยุกต์ของคำตายอักษรสูงกับคำตายอักษรต่ำ ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 ความแตกต่างระหว่างเสียงวรรณยุกต์ของคำตายอักษรสูงกับคำตายอักษรต่ำ

	อักษรสูง (เสียงต่ำ)	อักษรต่ำ (เสียงสูง)
มาตราแม่กก	<i>ถ่มชาก</i>	<i>หัวเราะคาก</i>
มาตราแม่กค	<i>เข็อกขค</i>	<i>ไม้คค</i>
มาตราแม่กบ	<i>งขบ</i>	<i>จุดคบ</i>

หลังจากยกตัวอย่างเปรียบเทียบความต่างระหว่างเสียงวรรณยุกต์ของคำตายของอักษรทั้ง 3 หมู่ ผู้เขียนจึงยกตัวอย่างคำตายที่สะกดด้วยมาตราต่างๆ ที่ใช้ไม้ตรี ตัวอย่างเช่น

*สามก๊ก ลือก๊ก กุกก๊ ก๊ก ก๊ก จ๊ก จ๊อก ลือสะก๊อด คนชื้ออ๊อด ดั่งเอียด หอยจ๊ิบแจง ไก่เจี๊ยม  
ดอกไม้บีบบีบ ร้องอ๊อบ*

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าตัวอย่างคำตายที่ใช้ไม้ตรีมีเฉพาะในคำอักษรกลางเท่านั้นและส่วนใหญ่เป็น คำภาษาต่างประเทศ คำอุทาน หรือคำเลียนเสียงธรรมชาติซึ่งผู้แต่งหนังสือไม่ได้อธิบายประเด็นนี้ไว้ในแบบเรียน

เมื่อสอนการผันวรรณยุกต์ในคำตายแล้วจึงยกตัวอย่างข้อยกเว้นเพิ่มเติมเพื่อให้เข้าใจหลักการออกเสียงวรรณยุกต์ดังนี้

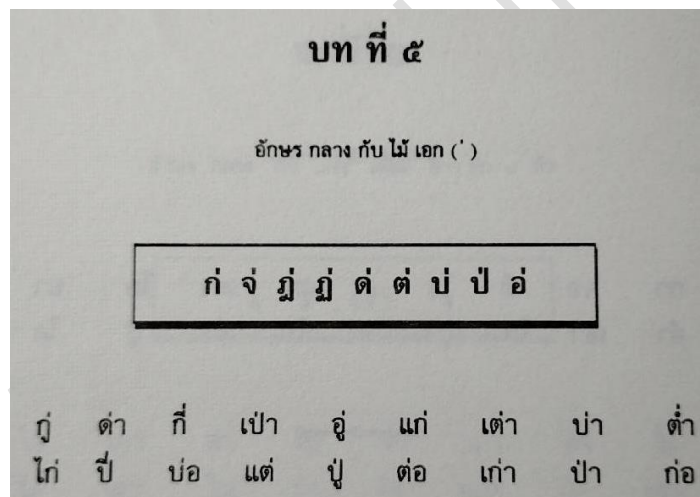
- 1) คำอักษรต่ำที่มีตัว ห นำ เช่น *ผมหงอก กำหมัด เข็ดหลาบ* เป็นต้น
- 2) คำอักษรต่ำที่ไม่มี ห นำ แต่อ่านเหมือนมี ห นำ เช่น *กนก ดิลก ประโยค ประมาท* เป็นต้น
- 3) คำที่แผลงมาโดยมีอักษรสูงอยู่พยางค์ข้างหน้า แต่อ่านพยางค์ข้างหลังเหมือนมี ห นำ เช่น *สำเร็จ* (แผลงมาจาก *เสร็จ*) *สำรวจ* (แผลงมาจาก *สวด*) เป็นต้น



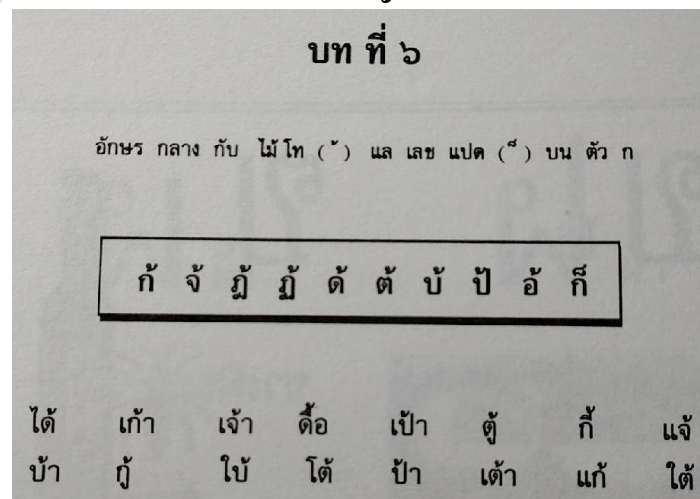
- 4) คำที่แผลงมาโดยมีอักษรกลางอยู่พยางค์ข้างหน้า แต่อ่านพยางค์ข้างหลังเหมือนมี ห นำ เช่น *กำเนิด* (แผลงมาจาก *เกิด*) *ตำรวจ* (แผลงมาจาก *ตรวจ*) เป็นต้น
- 5) คำที่แผลงมาโดยมีอักษรกลางอยู่พยางค์ข้างหน้า แต่ไม่อ่านอักษรต่ำในพยางค์ข้างหลังเหมือนมี ห นำ เช่น *บำราศ* (แผลงมาจาก *ปราศ*) *อำนาจ* (แผลงมาจาก *อวจ*) เป็นต้น

สำหรับแบบเรียนตรุณศึกษา การสอนวรรณยุกต์จะประสมกับพยัญชนะและสระ เป็นคำที่มีการใช้จริง หลังสอนการประสมพยัญชนะกับสระตามอักษร 3 หมู่ได้จำนวนหนึ่งแล้วก็จะสอนคำที่ปรากฏอักษรกลุ่มนั้นๆ กับไม้เอก ไม้โท และไม้ไต่คู้ (ฟ.ฮีแลร์ ใช้ว่า เลขแปด) จนครบทั้ง 3 หมู่แล้วจึงสอนการใช้อักษรกลางและอักษรต่ำที่ปรากฏกับไม้ตรี และไม้จัตวา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

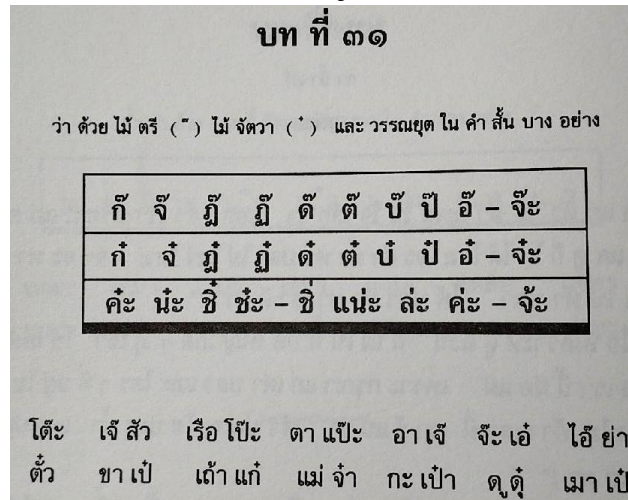
ภาพ 13 การสอนอักษรกลางกับไม้เอกของแบบเรียนตรุณศึกษา ตอน กอ ขอ  
(โรงเรียนอัสสัมชัญ, 2540ข, น.8)



ภาพ 14 การสอนอักษรกลางกับไม้โทและไม้ไต่คู้ของแบบเรียนตรุณศึกษา ตอน กอ ขอ  
(โรงเรียนอัสสัมชัญ, 2540ข, น.9)



ภาพ 15 การสอนคำที่ปรากฏการใช้กับไม้ตรีและไม้จัตวาของแบบเรียนดรุณศึกษา ตอน กอ ขอ  
(โรงเรียนอัสสัมชัญ, 2540ข, น.46)



การที่แบบเรียนดรุณศึกษาสอนวรรณยุกต์โดยให้ผู้เรียนอ่านคำที่ปรากฏร่วมกับวรรณยุกต์ที่ละรูปแทนที่จะสอนผันเสียงวรรณยุกต์ที่เป็นไปได้ทั้งระบบดังที่มูลบทบรรพกิจทำ มีข้อดีคือทำให้ผู้เรียนฝึกอ่านออกเสียงคำต่างๆ ได้เร็วเนื่องจากเสียงวรรณยุกต์ในคำที่ผู้เรียนฝึกอ่านจะเป็นเสียงเดียวกันหมดทุกคำ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่า ฟ.ฮีแลร์มีวิธีการจัดระบบการสอนวรรณยุกต์วิธีหนึ่งที่ไม่เหมือนในแบบเรียนมูลบทบรรพกิจ นั่นคือ การจัดกลุ่มและนำเสนอความเหมือนกันของรูปแบบของเสียงวรรณยุกต์ระหว่างอักษรกลุ่มต่างๆ กล่าวคือ เมื่อพบกลุ่มอักษรที่มีรูปแบบการผันวรรณยุกต์แบบเดียวกัน ฟ.ฮีแลร์ จะรวมเข้าไว้ในบทเดียว ทำให้ผู้เรียนเห็นความเหมือนของการผันวรรณยุกต์ระหว่างอักษรทั้ง 2 กลุ่มได้ เช่น ในบทที่ 10 ฟ.ฮีแลร์รวมการประสมอักษรสูงและอักษรกลางกับสระเสียงสั้นไว้ในบทเดียวกัน เนื่องจากอักษรทั้ง 2 กลุ่มเมื่อปรากฏกับสระเสียงสั้น จะอ่านเป็นเสียงวรรณยุกต์เดียวกัน นั่นคือ เสียงเอก ดังในตัวอย่างต่อไปนี้

เสาะ ผุ แกะ กะ และ เตะ สุก ตี เจาะ ดู เกาะ สี เหาะ ปะ จุ จะ

(โรงเรียนอัสสัมชัญ, 2540ข, น. 15)

#### 5.1.4 โครงสร้างพยางค์

สำหรับการเรียงลำดับบทเรียนในแง่โครงสร้างพยางค์นั้น พบว่าทั้งมูลบทบรรพกิจและดรุณศึกษา ตอน กอ ขอ มีการวางโครงสร้างบทเรียนเหมือนกันตรงที่เริ่มจากสอนการประสมเสียงพยัญชนะต้นจากอักษรทั้ง 3 กลุ่ม (สำหรับดรุณศึกษาได้รวมถึงอักษรนำและตัวควบกล้ำด้วย) กับสระและวรรณยุกต์จนครบทุกตัว โดยไม่มีตัวสะกด (แม่ ก กา) จากนั้นตามด้วยการสอนประสมพยัญชนะและสระเข้ากับตัวสะกด

อย่างไรก็ตาม การสอนคำที่มีตัวสะกดของหนังสือทั้ง 2 เล่มมีความแตกต่างกันเล็กน้อย แบบเรียนมูลบทบรรพกิจสอนประสมคำกับตัวสะกดที่ละแม่ ได้แก่ แม่กน แม่กง แม่กก แม่กต แม่กบ แม่กม และแม่เกย (พระยาศรีสุนทรโวหารรวมคำที่สะกดด้วยเสียง ๖ ไว้ในแม่เกย) และแจกลูกโดยใช้ตัวสะกดตรงตามมาตราเป็นตัวอย่าง เช่น ขด ขัด ขาด ขิด ขีด ขี้ด ขูด ขุด เขต แเขต ไซด ขอด ขวด เขียด เขียด เข็ด เขอด เมื่อแจกลูกจนครบทุกตัวอักษรในกลุ่มนั้นๆ แล้วจึงให้ข้อมูลว่า ตัวอักษรที่ใช้เป็นตัวสะกดในมาตรานั้นๆ ได้มีอะไรบ้าง เช่น ในแม่กต ตัวอักษรที่ใช้เป็นตัวสะกดได้ มี 18 ตัว ได้แก่ จ ฉ ช ซ ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ด ต ถ ท ธ ษ ศ ส แต่พระยาศรีสุนทรโวหารไม่ได้ยกตัวอย่างคำที่สะกดด้วยตัวอักษรเหล่านี้ไว้

สำหรับการสอนประสมคำกับตัวสะกดของแบบเรียนดรุณศึกษา ฟ.ฮีแลร์ แบ่งตัวสะกดเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่สะกดด้วย ง น ม ย ๖ และกลุ่มที่สะกดด้วย ก บ ด อนึ่ง การแบ่งตัวสะกดเป็น 2 กลุ่มเช่นนี้เป็น การแบ่งอย่างเป็นระบบเนื่องจากตัวสะกดทั้งสองกลุ่มมาจากกลุ่มเสียงที่ต่างกัน นั่นคือ ง น ม ย ๖ เป็นเสียงพยัญชนะกลุ่มเสียงเปิด (sonorant consonants) กล่าวคือ เป็นเสียงที่มีลมผ่านตลอดเมื่อผู้พูดผลิตเสียง ส่วน ก บ ด เป็นเสียงพยัญชนะกลุ่มเสียงปิด (obstruent consonants) กล่าวคือ เป็นเสียงที่มีการสกัดกั้นลมระหว่างการผลิตเสียง อีกทั้งการสะกดด้วยพยัญชนะกลุ่มที่ต่างกันจะทำให้เกิดโครงสร้างพยางค์ที่ต่างกันคือพยางค์เป็นและพยางค์ตาย ซึ่งนำไปสู่รูปแบบการผันวรรณยุกต์ที่แตกต่างกันด้วย โดย ฟ.ฮีแลร์ จะสอนการสะกดคำด้วยตัวสะกดแบบตรงตามมาตราก่อน แล้วตามด้วยตัวสะกดไม่ตรงตามมาตรา เป็นการเรียงลำดับตามการอ่านคำจากง่ายไปยาก

### 5.1.5 การเป็นไปตามกฎและการมีข้อยกเว้น

การเรียงลำดับบทเรียนของทั้งแบบเรียนมูลบทบรรพกิจและดรุณศึกษา ตอน กอ ขอ มีความเหมือนกันคือคำนึงถึงความยากง่ายของบทเรียน หนังสือทั้งสองเรียงลำดับจากรูปแบบที่เป็นไปตามกฎ (regularity) ไปสู่ข้อยกเว้น (irregularity) ดังที่พระยาศรีสุนทรโวหารได้นำกฎการประสมคำและการผันวรรณยุกต์ซึ่งเป็นกฎพื้นฐานที่มีรูปแบบสม่ำเสมอมารวมสอนไว้ในหนังสือมูลบทบรรพกิจเล่มแรก หากผู้เรียนอ่านมูลบทบรรพกิจเล่มแรกจะสามารถสะกดคำทั่วไปได้ ส่วนรูปแบบที่ผิดปกติและมีข้อยกเว้นจะถูกนำไปไว้ในหนังสือเสริมความรู้เฉพาะเรื่อง เช่น วาหนิตินิกร เป็นหนังสือที่ว่าด้วยอักษรนำ อักษรประโยคเป็นหนังสือที่ว่าด้วย อักษรควบกล้ำ สังโยคพิธาน เป็นหนังสือที่ว่าด้วยพยัญชนะสะกดในแม่กน กก กต กบ โดยประมวลคำที่ใช้ในมาตราเหล่านี้ทั้งคำไทยและคำภาษาอื่นที่ไทยนำมาใช้แบบพยัญชนะสะกดไม่ตรงตามมาตรา เช่น คำภาษาไทยแม่กนสะกดด้วย น ส่วนคำจากภาษาบาลี เช่น อุบล สะกดด้วย ล แต่ออกเสียงแม่กนเหมือนสะกด น เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีหนังสือชื่อไวพจน์พินิจและพินิจการันต์ซึ่งให้ความรู้เกี่ยวกับคำพ้องเสียง และคำที่ใช้ตัวการันต์ ตามลำดับ

สำหรับแบบเรียนครุณศึกษ ตอน กอ ขอ ฟ.ฮีแลร์คำนึงถึงการเรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไปยาก และจากรูปแบบที่เป็นไปตามกฎไปสู่ความซับซ้อนหรือข้อยกเว้น จากตัวสะกดตรงตามมาตราแล้วตามด้วยตัวสะกดไม่ตรงตามมาตรา นอกจากนี้ หลังจากสอนการประสมพยัญชนะ สระ และตัวสะกดทั้งหมดแล้ว นับตั้งแต่บทที่ 78 เป็นต้นไป ฟ.ฮีแลร์ จึงเริ่มนำเสนอบทเรียนเกี่ยวกับคำที่เป็นข้อยกเว้น ได้แก่

- 1) คำที่ไม่มีสระ ะ แต่อ่านเหมือนมีสระ ะ เช่น ชนิด กลาสี ทหาร เป็นต้น
- 2) คำที่ไม่มีตัว อ อ่านเหมือนมีตัว อ เช่น ละคร บริบูรณ์ มรดก เป็นต้น
- 3) คำที่มีตัว รร อ่านออกเสียง อะ หรือ อัน เช่น ธรรม วรรณ บรรทุก เป็นต้น
- 4) คำที่มีตัว ทร อ่านออกเสียง ซ เช่น ทรง ทราญ กระทรวง เป็นต้น
- 5) คำที่มีตัว ท อ่านออกเสียง ด เช่น มณฑป บันชิต เป็นต้น
- 6) คำที่มีตัว ฤ ฤ ฤ ฤ เช่น หฤทัย พระฤๅษี อังกฤษ ระฤก เล่าฤา เป็นต้น
- 7) คำที่มีรูปปรากฏแต่ไม่อ่านออกเสียงและไม่มีไม้ทัณฑฆาต เช่น ไทย เหตุชาติ เป็นต้น
- 8) คำที่มีตัวหนังสือตัวเดียวแต่อ่านเหมือนมี 2 ตัว เช่น นมัสการ รัฐบาล ผลไม้ เป็นต้น
- 9) คำที่ไม่มีตัว ห นำ แต่อ่านเหมือนมี ห นำ เช่น ตลาด จมูก สำเร็จ เป็นต้น

## 5.2 การใช้ภาษาและคำศัพท์

ในด้านการใช้ภาษาและคำศัพท์ พบว่าแบบเรียนมูลบทบรรพกิจและแบบเรียนครุณศึกษ ตอน กอ ขอ มีการเลือกใช้ตัวอย่างคำศัพท์ วลี ประโยค รวมถึงบทอ่านประกอบการฝึกอ่านต่างกัน นอกจากนี้ ฟ.ฮีแลร์ ยังออกแบบบทเรียนของครุณศึกษโดยกำหนดจำนวนคำศัพท์และระดับความยากง่ายของภาษาดังนี้

### 5.2.1 การเลือกใช้คำศัพท์

ฟ.ฮีแลร์ ใช้ตัวอย่างคำศัพท์ที่มีความหมายทุกคำมาประกอบการฝึกอ่าน ส่วนใหญ่เป็นคำพื้นฐานที่ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเริ่มจากคำพยางค์เดียวไปสู่คำหลายพยางค์ แล้วจึงเป็นวลีหรือประโยค ดังตัวอย่างจากบทที่ 12 ซึ่งสอนอักษรต่ำ 14 ตัวกับสระเสียงยาว ดังต่อไปนี้

มือ ทำ ไฟ คือ มา ยอ เภา ไผ วา งู นา แพ ใน ทา เมลา ลา ซอ ยา เท รุ มี คำ

เวลา ทำไม ราคา โขเซ เรไร ตำรา สามี วาจา งูเห่า กำไร สำลี ใบชา  
กุลี ลำไย ขอบขา รุง

ผีมือดี เข้าสำลี ใบกาแพ กะลาตี สีเทาเทา.

บิดา ดูก็ให้จำ คำบิดา. เข้าตุตีมีโอชา. ผู้ใจดีก็ให้มีวาจาดี. ถ้าทำอะไรแก่  
เขา เขาจะ ทำให้แก่เรา.

(โรงเรียนอัสสัมชัญ, 2540ข, น. 20)

เมื่อจบกฎการประสมคำจะค้นด้วยเรื่องแต่งหรือนิทานสอนใจที่ผู้เขียนแต่งขึ้นใหม่หรือนำนิทานที่มี  
อยู่แล้วมาดัดแปลงเข้ากับบริบทของวัฒนธรรมไทยเพื่อใช้เป็นบทฝึกอ่าน เช่น เรื่อง “พ่อสี” “กาน้ำแก้ว” “เต่ากับ  
กระต่าย” “อึ้งอ่าง” “นกเขาเป็ด้า” “หมาจิ้งจอก” “มดง่าม” “ราชสีห์” “ยายกะตา” เป็นต้น ดังในตัวอย่างต่อไปนี้

พ่อสี บิดา เขา พา ไป หา บ้า แข, ใน เวลา นี้ บ้า แข จะ ไป เฝ้า ไร่ เข้า สำลี ที่  
ใน ไร่ แก ก็ ให้ พ่อ สี ไป กะ แก.

ที่ ไร่ บ้า แข ไร่ จะ มี แต่ เข้า สำลี ก็ หา ไม่, ไม้ ตะโก, แคน, ลำไย, มะไฟ  
และ สะเดา ก็ มี.

พ่อสี แล ไป ดู ลำไย กะมะไฟ ดู มี แต่ ใบ, ก็ ว่า กะ บ้า แข ว่า “บ้า ขา !  
ใน ระดู นี้, มะไฟ และ ลำไย ที่ใด ไต ก็ มี ช่อ, แต่ ที่ นี้ ทำไม ไม่มี เล่า? นำ แคะ  
เอา เง่า มา เผา ไฟ ก็ จะ ดี !”

บ้า แข ว่า “โอ ! ไม้ นี้ เพาะ ไม่ สู้ ช้ำ เท่า ไร, จำ จะ รอ ไร่ สี ห้า ปี; ถ้า ไม่มี  
ช่อ ต่อ ไป, ก็ จะ เอา เผา ไฟ. ดู ซิ ! อายุ เจ้า แก้ว ปี เท่า นี้ วิชา อะไร ก็ ไม่มี แต่  
บิดา รู้ ว่า ต่อ ไป เจ้า จะ มี วิชา ใช้ ทำ อะไร ต่อ อะไร ได้, บิดา ก็ ไม่ ละ เจ้า, รอ  
ไร่ ให้ ไต, นี้ บ้า รู้ ว่า ต่อ ไป ลำไย จะ มี ช่อ จะ ให้ บ้า เอา เผา ไฟ กะไร ได้ !”

(โรงเรียนอัสสัมชัญ, 2540ข, น. 24)

ตัวอย่างบทฝึกอ่านของแบบเรียนประถมศึกษา ตอน กอ ขอ ต่างกับตัวอย่างบทฝึกอ่านในแบบเรียน  
มูลบทบรรพกิจ ซึ่งสอนแจกลูกสะกดคำอย่างละเอียดโดยการประสมพยัญชนะอักษรกลาง สูง และต่ำ เข้ากับ  
สระ และนำเสนอการผันกับวรรณยุกต์ทุกตัวที่เป็นไปได้ จากนั้นจึงสอนการปรากฏร่วมกับตัวสะกดแม่ต่างๆ

แล้วจึงให้ผู้เรียนฝึกอ่านเสียง (ในมูลบทบรรพกิจใช้ว่า คำ) ที่ประสมจากพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์และตัวสะกด เหล่านั้น เสียงเหล่านั้นอาจเป็นคำที่มีความหมายหรือเป็นคำสมมติซึ่งไม่มีความหมายก็ได้ ดังในตัวอย่างจาก อักษรกลางที่แจกในแม่กกดังต่อไปนี้

ตก ตัก ตาก ติก ตีก ตี้ก ตึก ตุก ตูก เตก แตก ไตก ตอก ตวก เตียก เตือก เตือก เตอก

(พระยาศรีสุนทรโวหาร, 2498, น. 40)

เมื่อถึงบทเรียนที่สอนตัวสะกด มีการนำตัวอย่างจากหนังสือกาพย์พระไชยสุริยาของสุนทรภู่มาให้ผู้เรียนอ่านเพื่อให้เห็นตัวอย่างเพิ่มเติม กาพย์พระไชยสุริยาเป็นหนังสือหัดอ่านและเขียนคำมาตราตัวสะกดสำหรับเด็ก สุนทรภู่แต่งเป็นนิทานด้วยคำประพันธ์ 3 ชนิด คือ กาพย์ยานี 11 กาพย์ฉบัง 16 และกาพย์สุรางคนางค์ 28 ดังในตัวอย่างกาพย์ยานี 11 สำหรับอ่านเทียบในแม่ กก ดังต่อไปนี้

ขึ้นกตกทุกชั้ยาก	แสนลำบากจากเวียงไชย
มันเผือกเลือกเผาไฟ	กินผลไม้ได้เป็นแรง
รอน ๆ อ่อนอับฏงค์	พระสุริยงค์เย็นยอแสง
ช่วงดั่งน้ำครึ่งแดง	แฝงเมฆเขาเงาเมรุธร
ลึงค่างครางโครกครอก	ฝูงจิ้งจอกออกเห่าหอน
ชะนีวีเวกวอน	นกหกร่อนนอนรังเรียง
ลูกนกยกปีกป้อง	อ้าปากร้องซ้องแซ่เสียง
แม่นกยกปีกเคียง	เลี้ยงลูกอ่อนบ้วนอาหาร
ภูธรนอนเนินเขา	เคียงค้ำเคี้ยวยาวมาลัย
ตกยากจากศฤงฆาร	สงสารน้องหมองภักตรา
ยากเย็นเห็นหน้าเจ้า	สร้างโศกเศร้าเจ้าพี่อา
อยู่วังดั่งจันทรา	มาหม่นหมองลอลองนวล
เพื่อนทุกข์สุขโศกเศร้า	จะรักเจ้าเฝ้าสงวน
มิ่งขวัญอยู่ยารันจวน	นวลภักตร์น้องจะหมองศรี
ชวนขึ้นกลิ้งกลิ้งลื่น	มิรู้ลื่นกลิ้งมาลี
คลิ้งเคล้าเข้ายวนยี่	ที่ทุกข์ร้อนหย่อนเย็นทรวง

(พระยาศรีสุนทรโวหาร, 2498, น. 42 - 43)

นอกจากตัวอย่างคำศัพท์ที่มีความหมายที่ผู้เรียนจะได้เรียนจากภาพพระไชยสุริยาแล้ว แบบเรียนมูลบทบรรพกิจแทบไม่ได้ให้ตัวอย่างคำศัพท์ หรือวลี ที่มีความหมายให้ผู้เรียนได้ฝึกอ่านร่วมกับการแจกลูกสะกดคำเลย การให้ตัวอย่างคำที่มีความหมายเมื่อต้องการเปรียบเทียบความต่างระหว่างเสียงวรรณยุกต์ของอักษรสูงกับอักษรต่ำ เช่น ในการประสมคำกับตัวสะกดแม่ กก กต และกบ ดังในตัวอย่างต่อไปนี้

ถ่มขาก หัวเราะคาก ไอชุก คลานคูก ฎุกโขก พูนโก ลักก กต๋อยชก เขียนฉาก จุกกระชาก น้ำกระฉอก ช้ำชอก ทิ้งถก เงื่อนกระทก หวายถัก ถามทัก ช่างถาก ปลิงทาก โคลีก อี้กกระทีก

(พระยาศรีสุนทรโวหาร, 2498, น. 45)

### 5.2.2 จำนวนคำศัพท์และเนื้อหา

แบบเรียนมูลบทบรรพกิจไม่ได้แบ่งเนื้อหาเป็นบทอย่างชัดเจนเช่นแบบเรียนดุริยศึกษา ตอน กอ ขอ เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการอ่านเขียนภาษาไทยอย่างมีประสิทธิภาพ ฟ.ฮีแลร์ ได้แบ่งบทเรียนของดุริยศึกษา ตอน กอ ขอ เป็นตอนสั้นๆ จำนวน 90 บท บทที่เป็นการเรียนกฎการประสมคำมีคำศัพท์ประมาณบทละ 20 – 30 คำ และบทที่เป็นบทอ่านส่วนใหญ่มีความยาวไม่เกิน 1 หน้ากระดาษ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเรียนจบบทได้ภายใน 1 คาบเรียนและมีเวลาสำหรับการจำและทบทวนก่อนเรียนบทถัดไป

### 5.2.3 ระดับความยากง่ายของภาษา

สำหรับแบบเรียนชุดดุริยศึกษา ผู้แต่งเลือกใช้ตัวอย่างคำ วลี ประโยค และเนื้อหาของบทอ่านได้ง่ายและเหมาะกับผู้เรียนระดับประถมศึกษา ในระดับคำและวลี ฟ.ฮีแลร์ ใช้คำและวลีที่มีโครงสร้างหรือการสร้างคำ และวลีที่ไม่ซับซ้อนและไม่ใช้คำยืมจากภาษาอื่นมากนัก ระดับของคำศัพท์ที่ใช้สอนเป็นคำที่ใช้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน และมีบทอ่านซึ่งมักเป็นนิทานเกี่ยวกับสัตว์ สามารถเข้าใจได้ง่ายและไม่ซับซ้อน ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนในวัยดังกล่าวสนใจและต้องการเรียนรู้กฎการอ่านเพื่อจะได้อ่านเรื่องต่อไปได้เร็วขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับ การอ่านภาพพระไชยสุริยาของมูลบทบรรพกิจแล้วอาจกล่าวได้ว่าเรื่องภาพพระไชยสุริยายากเกินกว่าระดับประถมศึกษาทั้งในด้านการใช้คำและวลีที่มีโครงสร้างซับซ้อน เป็นคำโบราณที่ไม่นิยมใช้แล้วในปัจจุบันและเป็นคำยืมที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤตเป็นส่วนใหญ่ ในระดับประโยค ดุริยศึกษาใช้ประโยคที่มีโครงสร้างที่ไม่ซับซ้อน โดยเป็นประโยคความเดียวที่มีประธานตัวเดียว ภาคแสดงภาคเดียวและมีกริยาหลักในภาคแสดงเพียงตัวเดียว เมื่อเปรียบเทียบกับมูลบทบรรพกิจซึ่งใช้ภาพพระไชยสุริยาในการสอนอ่านประโยค โครงสร้างของประโยคที่มีทั้งประโยคความรวมและประโยคความซ้อนจะเข้าใจได้ยากกว่า อีกทั้งเมื่อนำประโยคเหล่านี้มา

ประพันธ์เป็นบทกลอน ข้อจำกัดด้านต้นลักษณ์และจำนวนคำของวรรคทำให้ประโยคหนึ่งอาจถูกแบ่งวรรคออกเป็นหลายวรรค และมักมีการละคำในประโยคอีกด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ขึ้นกมสมเด็จจอมอารย เอ็นดูภูบาล ผู้ผ่านพาราสาวถี ชื่อตรงหลงเล่ห์เสนี กลอกกลับอัปรี บูรี  
จึงลุ่มจมไป

(พระยาศรีสุนทรโวหาร, 2498, น. 64)

### 5.3 การทบทวนความรู้เดิม

ในการเรียนบทถัดไปของแบบเรียนนครนศึกษาทุกบทที่มีการทบทวนความรู้เดิมแทรกอยู่เสมอก่อนที่จะเพิ่มเติมความรู้หรือกฎการประสมคำใหม่ๆ เช่น ในบทที่มีการเรียนกฎการประสมคำจากอักษรต่ำ อาจมีคำหรือพยางค์จากอักษรกลางหรืออักษรสูงที่ได้เรียนไปแล้วแทรกอยู่ในตัวอย่างด้วย อีกทั้งในบทอ่านยังมีการใช้คำ วลี และประโยคที่เรียนแล้วจากบทที่ผ่านมา มา ผู้เรียนจึงมีโอกาสได้ทบทวนความรู้ที่ได้เรียนแล้วให้แม่นยำมากขึ้น

### 5.4 ทิศทางและวิธีในการอ่าน

แบบเรียนชุดนครนศึกษาใช้ทิศทางการอ่านตัวอย่างคำจากซ้ายไปขวาซึ่งเป็นทิศทางการอ่านหนังสือที่เป็นสากล ไม่ทำให้ผู้เรียนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศสับสน เมื่อเทียบกับการอ่านคำที่ผันวรรณยุกต์ของแบบเรียนมูลบทบรรพกิจแล้วพบว่ามูลบทบรรพกิจมีความซับซ้อนกว่ามาก เนื่องจากแสดงการผันวรรณยุกต์ที่สัมพันธ์กับระดับเสียง สูง-ต่ำ ตามแบบเรียนจินดามณี ทำให้มีทิศทางและวิธีการอ่านหลายรูปแบบ เช่น ผันรูปหน้าจั่วในอักษรกลาง ผันรูปหางโคในอักษรสูง และผันรูปงาญชรในอักษรต่ำ ผู้วิจัยเห็นว่าทิศทางการอ่านเสียงวรรณยุกต์เช่นนี้ไม่ตรงกับการออกเสียงในปัจจุบันและไม่สัมพันธ์กับลักษณะทางสัทศาสตร์ของเสียงวรรณยุกต์ จึงไม่น่าจะช่วยให้ผู้เรียนในปัจจุบันมีผลการเรียนรู้ที่ดีขึ้น ตัวอย่างวิธีการอ่านคำที่ผันวรรณยุกต์ในแบบเรียนมูลบทบรรพกิจสามารถแสดงได้ดังต่อไปนี้

#### 1) ทิศทางการผันรูปหน้าจั่ว

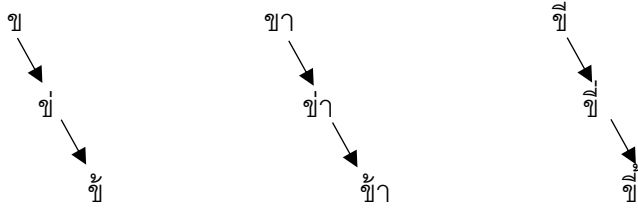
กั กี้ → กั  
กั กั

ก่า ก้า → ก่า  
ก่า ก่า

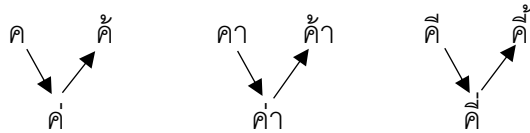
กึ กึ → กึ  
กึ กึ



## 2) ทิศทางการผันรูปทางโค



## 3) ทิศทางการผันรูปงาญชอ



นอกจากนี้ ในการอ่านภาพพระไชยสุริยาในหนังสือมูลบทบรรพกิจ ผู้เรียนจำเป็นต้องมีความรู้เฉพาะเกี่ยวกับการอ่านภาพ เช่น การแบ่งวรรคตอน การลงสัมผัส การใส่ทำนอง และการใส่อารมณ์ เป็นต้น อีกทั้งชั้นลักษณะในคำประพันธ์มีลักษณะที่บังคับการออกเสียงและจังหวะแตกต่างจากการพูดในชีวิตประจำวัน การเรียนภาษาไทยโดยอ่านจากบทกลอนจึงอาจส่งผลต่อการเรียนรู้จังหวะในคำหลายพยางค์หรือในระดับประโยคได้และอาจนำไปสู่จังหวะการพูดในชีวิตประจำวันที่ไม่เป็นธรรมชาติ

## 5.5 การเว้นวรรคและการใช้เครื่องหมายวรรคตอน

ในขณะที่แบบเรียนมูลบทบรรพกิจปรากฏการใช้เครื่องหมายฟองมัน หรือ ตาไก่ (๑) ซึ่งเป็นเครื่องหมายวรรคตอนใช้เมื่อขึ้นต้นบท ตอน หรือเรื่อง โดยไม่ต้องย่อหน้าหรือขึ้นบรรทัดใหม่ แบบเรียนดรุณศึกษา ตอน กอ ขอ มีการเว้นวรรคและการใช้เครื่องหมายวรรคตอนต่างๆ เพื่อช่วยให้การฝึกอ่านง่ายขึ้น

ประการแรก ฟ.ฮีแลร์ใช้การเว้นวรรคระหว่างคำทุกคำในบทอ่านเพื่อให้ง่ายต่อการฝึกอ่านสำหรับผู้เรียนระดับเบื้องต้น ส่วนคำใดที่มีมากกว่า 1 พยางค์ จะเขียนรวมเข้าไว้ด้วยกันแล้วจึงเว้นวรรคเมื่อจบพยางค์สุดท้ายของคำ ส่วนบทอ่านของแบบเรียนมูลบทบรรพกิจจะเขียนตัวหนังสือติดกันไปจนจบประโยคแล้วจึงจะวรรคหนึ่งครั้ง การเขียนโดยเว้นวรรคระหว่างคำดังที่ ฟ.ฮีแลร์ใช้ช่วยให้ผู้เรียนเห็นขอบเขตของคำได้ชัดเจน ทำให้ฝึกอ่านได้ง่ายและเหมาะสมสำหรับผู้เรียนระดับเบื้องต้น การเว้นวรรคระหว่างคำของแบบเรียนดรุณศึกษา ตอน กอ ขอ มีตัวอย่างดังนี้

มี แม่ ปลา สวาย ตัว หนึ่ง มา ไข่ อยู่ ที่ คุ้ง น้ำ ได้ แผ ไม้ ชุง เก่าๆ คุม เฝ้า ไข่ อยู่ กะทัง ถึง ไข่ มี ตัว ก็ มิ ได้ พา ไป ใน คุ้ง อื่นๆ เพราะ อุ่น ใจ ว่า ที่ นั้น ดี, กุ้ง ปลา ชุม หา ทำ เหี่ยว กิน ได้ ง่าย, ทั้ง อันตะราย อื่นๆ ก็ ไม่ ใคร มี.

(โรงเรียนอัสสัมชัญ, 2540ข, น. 57)

นอกจากนี้ในบทอ่านของแบบเรียนชุดครุฑศึกษายังมีลักษณะพิเศษที่ต่างกับแบบเรียนสอนอ่านเขียนภาษาไทยเล่มอื่นๆ คือมีการใช้เครื่องหมายวรรคตอน เช่น เครื่องหมายมหัพภาค ( . ) ใช้แสดงการจบประโยค เครื่องหมายจุลภาค ( , ) แสดงการจบวลี เครื่องหมายอัฒภาค ( ; ) ใช้แยกประโยคเปรียบเทียบ เครื่องหมายวิเศษภาค ( :- ) ใช้แสดงการแจกแจงรายการ เครื่องหมายปรัศนี ( ? ) ใช้แสดงคำถาม เครื่องหมายอัศเจรีย์ ( ! ) ใช้แสดงว่าเป็นการอุทานหรือคำเลี่ยนเสียงธรรมชาติ เครื่องหมายอัญประกาศ ( "... " ) ใช้แสดงคำพูดหรือข้อความที่ยกมา หรือความนึกคิด เป็นต้น ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตา มะณี แก ถือ ธนะ จะ ไป เฝ้า ไร่ ที่ ภูเขา, พอ มา ที่ ศาลา บ่อ น้ำพุ, ก็ ปะ เจ้า สาระก๊, อายุ สี่ ห้า ปี พอ จะ ได้, เข้า ทะเลาะ, เตะ, ตี เจ้า สำเภา; แต่ เจ้า สำเภา หา ได้ ทะเลาะ ตี ต่า ต่อ เจ้า สาระก๊ ไม่.

(โรงเรียนอัสสัมชัญ, 2540ข, น. 29)

วัน หนึ่ง นาย อำเภอ บาง ตะลุง จะ ไป ประเมิน ที่ นา ซึ่ง ขึ้น อยู่ ใน อำเภอ ของ ตน พะเอิน ไป เห็น ตา เขย นั่ง ก้ม หน้า เลี้ยง ควาย เคย อยู่ ที่ หลัง บ้าน; จึง เดิน แวะ เข้า ไป ถาม ว่า :- “เฮ้ย ! ตา เขย ปี นี้ แก ลง มือ ไถ นา ได้ กี่ ไร่?”

(โรงเรียนอัสสัมชัญ, 2540ข, น. 75)

การเขียนวลีและประโยคตัวอย่าง รวมถึงบทอ่านโดยใช้เครื่องหมายวรรคตอนน่าจะช่วยให้ผู้เรียนอ่านและเข้าใจได้เร็วกว่าการเขียนแบบไม่มีวรรคตอน ผู้วิจัยพบงานวิจัยที่สนับสนุนข้อสรุปนี้จำนวนมาก เช่น พบว่าการอ่านภาษาไทยโดยไม่มีเครื่องหมายวรรคตอนจะใช้ความเร็วประมาณ 250 คำต่อนาที ส่วนข้อความภาษาไทยที่ใช้เครื่องหมายวรรคตอนจะอ่านได้เร็วถึงนาทีละ 1,000 คำ นอกจากนี้ในต่างประเทศยังมีการรณรงค์ให้ใช้เครื่องหมายวรรคตอนในการเขียน เช่น ประเทศญี่ปุ่น และ ประเทศจีน นักวิชาการและนักภาษาศาสตร์ในสมัยหนึ่งก็ใช้เครื่องหมายวรรคตอนในการแต่งหนังสือให้มีใจความกะทัดรัดและอ่านง่ายขึ้น (บุญ อินทร์มพรรย์, 2545)

## 6. ข้อจำกัดของการใช้แบบเรียนดรณศึกษา ตอน กอ ขอ ในการสอนอ่านเขียนภาษาไทย

แม้ ฟ.ฮีแลร์จะมีแนวทางต่างๆ ในการแต่งแบบเรียนเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเรียนอ่านเขียนภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ผู้วิจัยเห็นว่าแบบเรียนดรณศึกษา ตอน กอ ขอ ยังมีข้อจำกัดในการสอนอ่านเขียนภาษาไทย ได้แก่ การขาดสัมพันธ์ภาพระหว่างเนื้อหาแต่ละส่วนและขาดการประมวลองค์ความรู้ในภาพรวม การขาดการสำเนียงกัฏระบบเสียง และการขาดคำอธิบายในการสอนประสมคำ

### 6.1 ขาดสัมพันธ์ภาพและการประมวลองค์ความรู้ในภาพรวม

ฟ.ฮีแลร์ออกแบบเนื้อหาสำหรับการสอนอ่านเขียนโดยแบ่งเป็นบทเพื่อความกระชับและรวดเร็ว และไม่มีบทที่เปรียบเทียบระหว่างวรรณยุกต์ในอักษรกลาง อักษรสูง และอักษรต่ำ จึงทำให้บทเรียนต่างๆ ไม่มีสัมพันธ์ภาพและอาจทำให้ผู้เรียนไม่เห็นความเชื่อมโยงของระบบต่างๆ เช่น เสียงวรรณยุกต์ระหว่างหมวดอักษร ต่างกับมูลบทบรรพกิจที่เปรียบเทียบเสียงวรรณยุกต์ระหว่างอักษรสูงกับอักษรต่ำ (ดังในตารางที่ 1) หรือเปรียบเทียบระหว่างอักษรต่ำที่มีตัว ห นำ กับอักษรต่ำที่ไม่มีตัว ห นำ ดังในตัวอย่างต่อไปนี้

ตาราง 2 ความแตกต่างระหว่างอักษรต่ำที่มี ห นำกับอักษรต่ำที่ไม่มี ห นำ

อักษรต่ำ มี ห นำ (เสียงต่ำ)	อักษรต่ำไม่มี ห นำ (เสียงสูง)
ชวานเหงาะ	ผลเงาะ
พุดกระแหนะ	นำแนะ
น้ำหยดแหมะ	ไปเที่ยวแมะ

นอกจากนี้ แบบเรียนภาษาไทยในอดีตที่เน้นให้ผู้เรียนอ่านออกเขียนได้นั้นนิยมใช้การสอนแจกลูกสะกดคำและการผันวรรณยุกต์โดยแสดงตัวอย่างคำที่แจกลูกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในแบบเรียนมูลบทบรรพกิจที่แจกลูกโดยประสมพยัญชนะกับสระทุกตัวไม่ว่าจะเป็นคำที่มีความหมายหรือไม่มีความหมายก็ตาม วิธีการสอนเช่นนี้เป็นเหมือนการประมวลองค์ความรู้ในภาพรวมเพื่อให้ผู้เรียนเห็นระบบของสิ่งต่างๆ ในคราวเดียว เช่น รูปสระทั้ง 21 รูป เสียงสระทั้ง 32 เสียง อีกทั้งการสอนผันวรรณยุกต์ทั้งหมดในคราวเดียว ได้แก่ 5 เสียงในอักษรกลาง 3 เสียงในอักษรสูงและอักษรต่ำ ก็ทำให้เห็นภาพรวมของระบบเสียงวรรณยุกต์ทั้ง 3 หมู่

ส่วนแบบเรียนดรณศึกษา ตอน กอ ขอ เนื้อหาเกี่ยวกับพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์จะกระจายอยู่ตามบทเรียนต่างๆ ดังนั้น หากผู้เรียนต้องการเชื่อมโยงระบบการประสมคำ การผันเสียงวรรณยุกต์ของอักษรแต่

ละกลุ่ม อาจต้องประมวลความรู้ ทบทวนเนื้อหาและสรุปสิ่งที่เรียนมาอีกครั้งหลังจากเรียนพยัญชนะ สระ หรือวรรณยุกต์จนครบทุกเสียงแล้ว

## 6.2 การขาดการสำเนียงรู้ระบบเสียง

เมื่อเปรียบเทียบการสอนอ่านโดยใช้คำที่มีความหมายของดรรชนีศึกษากับการสอนอ่านคำแบบแจกลูกของมูลบทบรรพกิจ การเลือกตัวอย่างคำ วลี และประโยคที่มีความหมายมาประกอบการฝึกอ่านของแบบเรียนชุดดรรชนีศึกษานั้นอาจมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีคือผู้เรียนจะได้เรียนรู้คำศัพท์ใหม่จำนวนมากที่นำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันและจำคำศัพท์เหล่านั้นได้ภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว แต่อาจมีข้อเสียคือผู้เรียนอาจจดจำคำทั้งคำในรูปแบบภาพมากกว่าจะเข้าใจกฎเกณฑ์การถอดรหัสทางเสียง เนื่องจากไม่ได้ฝึกอ่านเสียงที่เป็นไปได้ทั้งหมดในภาษาดังในแบบเรียนมูลบทบรรพกิจ ส่งผลให้ไม่มีการสำเนียงรู้ระบบเสียง (phonological awareness) และอาจทำให้ผู้เรียนไม่สามารถอ่านออกเสียงหรือเขียนสะกดคำที่ไม่เคยพบได้

ในเรื่องการสำเนียงรู้ระบบเสียง พุทธชาติ โปธิบาล รุจิรา เล็งเนตรและอรอินทรา ภูประเสริฐ (2559) ได้อธิบายว่า การสำเนียงรู้ระบบเสียงช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจหลักการสะกดคำ ทำให้ผู้เรียนสังเกตและจดจำวิธีการใช้ตัวอักษรแทนเสียงต่างๆ ในคำได้ หากผู้เรียนสังเกตและจดจำหน่วยเสียงในคำได้ก็จะเข้าใจวิธีการนำตัวอักษรมาใช้แทนหน่วยเสียง ช่วยให้ผู้เรียนรู้และเข้าใจความสัมพันธ์คล้องกันระหว่างเสียงกับตัวอักษร รู้โครงสร้างคำและสามารถอ่านได้อย่างคล่องแคล่ว ที่สำคัญที่สุด การสำเนียงรู้ระบบเสียงจะช่วยแสดงความเป็นไปได้ของคำในบริบทต่างๆ ถ้าผู้เรียนรู้และแยกแยะได้ว่าเสียงหนึ่งๆ แทนด้วยตัวอักษรใดได้อย่างถูกต้อง ก็จะค้นหาคำศัพท์ที่เริ่มต้นด้วยเสียงนั้นๆ ในบริบทได้อย่างถูกต้อง กล่าวได้ว่าการฝึกอ่านแบบแจกลูกดังในแบบเรียนมูลบทบรรพกิจจะช่วยให้ผู้เรียนสำเนียงรู้ระบบเสียงได้มากกว่าการฝึกอ่านจากคำศัพท์ที่มีความหมายจำนวนหนึ่งดังในแบบเรียนชุดดรรชนีศึกษา อย่างไรก็ตาม การฝึกอ่านแบบแจกลูกให้ครบทุกเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์นั้นอาจใช้เวลามากกว่าจะเรียนครบทุกกฎ ดังจะเห็นได้ว่าแบบเรียนชุดมูลบทบรรพกิจถูกแบ่งออกไว้ถึง 6 ตอน

## 6.3 การขาดคำอธิบายทางไวยากรณ์

ในแบบเรียนมูลบทบรรพกิจรวมถึงแบบเรียนอ่านเขียนภาษาไทยต่างๆ เช่น จินตามณี ประถม ก กา ฯลฯ ส่วนใหญ่ไม่ได้มีเพียงตัวอย่างคำศัพท์และบทอ่านหรือบทกลอน แต่ได้แทรกคำอธิบายทางไวยากรณ์ความรู้ทางภาษาศาสตร์ หรือบทสรุปที่ช่วยในการสอน เช่น แบบเรียนมูลบทบรรพกิจอธิบายว่าอักษร 3 หมู่แม่

จะปรากฏในคำตายเหมือนกันแต่มีเสียงหนักเบาต่างกัน ได้แก่ อักษรสูงและอักษรกลางเมื่อปรากฏในคำตายให้อ่านเสียงต่ำลง เช่น ชี ชี ชู ชะ และ กิ กิ กู กะ ส่วนอักษรต่ำคำตายให้อ่านเสียงสูงขึ้น เช่น คี คี คุ คะ พร้อมทั้ง ยกตัว อย่าง คำ เพื่อ ให้ เห็น ความ แตกต่าง เช่น จัก ขู - ไฟ คุ เษะ ชะ - เจ้า คะ ดาบ ณะ - น้ำ ชะ เป็นต้น นอกจากนี้ หลังจากเรียนจบแต่ละตอนมักจะมีบทสรุปเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจมากขึ้น เช่น หลังจากสอนแจกลูกคำในแม่กกแล้ว ก็สรุปว่านอกจากตัว ก แล้ว ยังมีพยัญชนะอื่นที่ปรากฏเป็นตัวสะกดของแม่กกได้อีก ได้แก่ ข ช ค ศ และ ฆ หรือมีการให้ข้อสังเกตในบางประเด็น เช่น คำที่ไม่มี ห นำ แต่อ่านเหมือนมี ห นำนั้นส่วนมากมาจากคำแผลง เช่น สำเร็จ แผลงมาจาก เสร็จ คำรัศ แผลงมาจาก ตรัส เป็นต้น หรือให้ข้อสังเกตว่าคำที่สะกดด้วยสระ ใ ไม้มลาย และ ย เป็นคำที่มาจากภาษามคธ เช่น อายุ ไซย พระภูวไนย จุฬาริปะไตย เป็นต้น ส่วนคำที่สะกดด้วยสระ ใ เท่านั้นจึงจะเป็นคำไทย

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การให้คำอธิบายทางไวยากรณ์หรือหลักภาษาศาสตร์จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจประเด็นต่างๆ มากขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้แบบเรียนนั้นๆ เป็นคู่มือการสอนภาษาไทยที่ดีสำหรับผู้สอนอีกด้วย แต่ผู้วิจัยไม่พบคำอธิบายทางไวยากรณ์ดังกล่าวในแบบเรียนชุดดรুদ্ধศึกษา

## 7. บทสรุปและอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์แนวทางการแต่งแบบเรียนชุดดรুদ্ধศึกษาของ พ.ฮีแลร์ จะเห็นได้ว่าผู้แต่งมีแนวทางหลากหลายในการพัฒนาทักษะการอ่านเขียนภาษาไทยของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การเรียงลำดับบทเรียนจากง่ายไปสู่ยาก การใช้คำตัวอย่างที่มีความหมายช่วยในการฝึกอ่าน การคำนึงถึงความเหมาะสมด้านระดับความยากง่ายภาษาและจำนวนคำและเนื้อหาแต่ละบท รวมถึงแนวคิดต่างๆ ในการสอนภาษา ได้แก่ การทบทวนความรู้เดิม การปรับทิศทางการอ่านข้อความและการใช้การเว้นวรรคและเครื่องหมายวรรคตอนช่วยในการฝึกอ่าน การใช้กลวิธีเหล่านี้ทำให้นักเรียนอ่านได้เร็ว โดยไม่ต้องศึกษากฎทั้งหมด คำศัพท์จำนวนมากที่สามารถนำไปใช้ได้จริง รวมถึงสามารถอ่านเรื่องสั้นได้ ทำให้นักเรียนสนุกกับการเรียนและเห็นผลสัมฤทธิ์ของการเรียนในเวลาอันสั้น

อย่างไรก็ตาม แบบเรียนชุดดรুদ্ধศึกษาออกแบบมาเพื่อเน้นผลสัมฤทธิ์ในการอ่านเขียนภาษาไทย คือ ใช้เวลาเรียนไม่นานก็สามารถนำไปใช้ได้ทันที จึงทำให้เกิดข้อจำกัดบางประการ ได้แก่ การขาดสัมพันธภาพ

ระหว่างเนื้อหาและการประมวลองค์ความรู้ในภาพรวม การขาดการสำเนียงรู้ระบบเสียง และการขาดคำอธิบายในการประสมคำ

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยคิดว่า หากต้องการแต่งแบบเรียนเพื่อสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศให้มีประสิทธิผล สามารถนำแนวทางการแต่งแบบเรียนดรุณศึกษาบางประการที่เป็นข้อดีมาประยุกต์ใช้ได้ เช่น วางโครงสร้างของหนังสืออย่างเป็นระบบจากง่ายไปสู่ยาก แบ่งบทเรียนเป็นบทสั้นๆ เพื่อให้ง่ายต่อการเรียนรู้ กำหนดจำนวนคำศัพท์ของแต่ละบทเรียน เลือกคำศัพท์ที่ใช้บ่อยและระดับความง่ายของภาษาให้เหมาะกับผู้เรียนชาวต่างชาติ ทบทวนความรู้เดิมที่ได้เรียนไปแล้ว ปรับทิศทางและวิธีการอ่านให้ง่ายสำหรับผู้เรียนโดยใช้การเว้นวรรคและเครื่องหมายวรรคตอน เป็นต้น นอกจากนี้ หากนำข้อจำกัดที่พบในแบบเรียนดรุณศึกษาไปพัฒนาให้เหมาะสมกับผู้เรียนชาวต่างชาติ ก็จะทำให้แบบเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติมีประสิทธิภาพมากขึ้นได้ เช่น ใช้คำอธิบายทางไวยากรณ์หรือหลักภาษาศาสตร์ประกอบการสอน โดยอาจเปรียบเทียบกับไวยากรณ์ภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ รวมถึงนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างรูปเขียนกับเสียงเพื่อให้เห็นอย่างเป็นระบบ ตัวอย่างเช่น เสียงวรรณยุกต์ในพยางค์เป็นสามารณผันได้ 5 เสียง หากเป็นอักษรกลางสามารถผันด้วยรูปวรรณยุกต์ทั้ง 4 ได้ แต่หากเป็นพยัญชนะอักษรสูงและอักษรต่ำ ต้องใช้พยัญชนะอักษรสูงและต่ำร่วมกันกับวรรณยุกต์เอกและโท หรือใช้พยัญชนะ ห นำหน้าอักษรต่ำบางตัวจึงจะสามารถผันได้ครบทั้งระบบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตาราง 3 ระบบการผันวรรณยุกต์ในพยางค์คำเป็น

เสียงสามัญ	เสียงเอก	เสียงโท	เสียงตรี	เสียงจัตวา
กา /kaa/	ก่า /kàa/	ก้า /kǎa/	ก๊า /káa/	ก๋า /kǎa/
คา /khaa/	ข่า /khàa/	ค้ำ/ข้ำ /khaǎa/	ค้ำ /kháa/	ข่า /khaǎa/
มา /maa/	หม่า /màa/	ม่า/หม้า /maǎa/	ม่า /máa/	หมา /maǎa/

อีกประเด็นหนึ่งที่ผู้วิจัยต้องการอภิปรายคือกลวิธีอย่างหนึ่งในการฝึกอ่านที่ ฟ.ฮีแลร์ นำมาประยุกต์ใช้กับแบบเรียนชุดดรุณศึกษาที่มีความน่าสนใจและไม่พบในแบบเรียนภาษาไทยเล่มอื่นๆ คือการเว้นวรรคและการใช้เครื่องหมายวรรคตอนแทรกในวลี ประโยคและบทอ่าน เนื่องด้วย ฟ.ฮีแลร์ เป็นชาวต่างชาติและใช้ภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาแม่ ลักษณะการเขียนของภาษาฝรั่งเศสและภาษาอังกฤษนั้นต่างจากภาษาไทยคือมีการเว้นวรรคระหว่างคำและใช้เครื่องหมายวรรคตอนเพื่อระบุขอบเขตของประโยคหรือวลี หรือเพื่อช่วยกำกับประเภท

ของข้อความ ดังนั้นท่านจึงคิดว่าการนำการเว้นวรรคและเครื่องหมายวรรคตอนมาใช้ในแบบเรียนชุดคุณศึกษาน่าจะช่วยให้อ่านภาษาไทยง่ายขึ้น ผู้วิจัยเห็นว่าสิ่งนี้สะท้อนให้เห็นความซับซ้อนของการอ่านภาษาไทยในสายตาของชาวต่างชาติผู้เรียนภาษาไทย หากให้ชาวต่างชาติเริ่มฝึกอ่านวลี ประโยค หรือข้อความภาษาไทยยาวๆ โดยไม่มีเครื่องหมายวรรคตอนและเขียนอักษรติดกันทั้งประโยค อาจทำให้การเรียนรู้เป็นไปได้ช้า

อนึ่ง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริและพระราชนิยมเรื่องการใช้เครื่องหมายวรรคตอนในภาษาไทยไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2460 ดังมีหลักฐานเป็นพระบรมราชาธิบายเรื่อง “วิธีใหม่สำหรับใช้สระและเขียนหนังสือไทย” ว่าในการเขียนภาษาไทย ไม่ควรเขียนถ้อยคำติดต่อกันไปหมด เพราะ “ทำให้หนังสือไทยเราเป็นหนังสือที่เรียนและเขียนอ่านให้ถูกต้องได้ยากเกินไปกว่าที่ควร หนังสือใดที่เรียนเขียนอ่านได้ยาก ย่อมจะเป็นของทำให้ผู้ใช้เสียเปรียบแก่ผู้ที่มีอักษรให้อ่านที่เรียนเขียนอ่านได้ง่ายๆ” (บุญ อินทร์มพรรณ์, 2545, น. 587)

สิ่งหนึ่งที่ ฟ.ฮีแลร์พยายามทำเสมอคือการปฏิรูปอักษรไทย ท่านเห็นว่าการเขียนคำไทยควรเขียนเป็นคำๆ อย่างภาษาฝรั่ง และควรใช้เครื่องหมายวรรคตอนอย่างฝรั่ง ท่านให้เหตุผลว่าการเขียนติดกันทำให้ผู้เขียนและผู้อ่านต้องคิดถอดคำนั้นออกในใจ ทำให้เสียเวลา ส่วนการวางตำแหน่งของสระและพยัญชนะที่ไม่คงที่หรือการซ้อนวรรณยุกต์ขึ้นไปด้านบนสองชั้นทำให้เสียเนื้อที่และเปลืองตัวพิมพ์ อีกทั้งตัวอักษรขนาดเล็กก็ยิ่งทำให้ตัวพิมพ์หักสลายได้ง่ายขณะตีพิมพ์อยู่ (โรงเรียนอัสสัมชัญ, 2541) นอกจากนี้ ฟ.ฮีแลร์ ได้ชี้ให้เห็นความไม่สัมพันธ์กันระหว่างการเรียนการออกเสียงกับการเขียน โดยได้ยกตัวอย่างจากการออกเสียงคำที่มีสระอยู่ด้านหน้า เช่น คำว่า “ไป” ซึ่งเมื่อผู้เรียนเรียนการออกเสียง จะท่องว่า ป สระไอ แต่เขียนด้วยสระขึ้นต้นแล้วจึงตามด้วยพยัญชนะ ดังนั้น ท่านจึงได้เสนอการเขียนแบบใหม่เพื่อให้อ่านง่ายและสะดวกแก่การเรียน โดยเขียนสระไว้หลังพยัญชนะเสมอ ดังตัวอย่างคำประพันธ์ที่ท่านเขียนเทียบไว้ดังนี้

#### ภาพ 16 ตัวอย่างการเขียนภาษาไทยแบบใหม่เสนอโดย ฟ.ฮีแลร์ (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2512)

<p>คนฉลาดขาดเฉลียวประเดี้ยวเฒ; เหมือนเรือแพออกค้าสูกฟ้าเขี้ยว แต่หากขาดเข็มทิศเสียนิกเคี้ยว อาจเล่นเลี้ยวเกยแก่งแก่งทลาย.</p> <p>ถ้าแม่น้ำมีเข็มทิศกิกไปแล้ว, คงฉลาดแคล้วเกาะแก่งถึงแหล่งหมาย; เข้าเทียบท่าเปิดระวางอย่างสบาย, เสร็จข้อขมายกลับบ้านสำราญรมย์.</p>	<p>คนฉลาดขาดเฉลียวประเดี้ยวเฒ; หม่นเขน รนล พื่อออก ค้า สน็ด ฟ้า ซเฒ ต๋ฮากขาด ชั่ม ทไค่ สเฒ นัดเตเฒ อาจ ล่นลเฒ กดย กิ่ง ล่ง ทลาย .</p> <p>กั่มเข่นมิ ชั่ม ทไค่ ตโด ปลั ลื่อ, คง คลาด คลื่อ กอ กิ่ง ณ่ง หล่ง หมาย, ชื่อ ทเฆ ทา ปดต รลิวาง อย่าง สบาย, สร้งจ ชนั ขาย กลับบ้าน สำราญ รมย์.</p>
-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

แม้ว่าความพยายามในการปฏิรูปการเขียนภาษาไทยของ ฟ.ฮีแลร์ จะไม่ประสบผลสำเร็จ แต่ก็แสดงให้เห็นว่าในมุมมองของชาวต่างชาติ การอ่านเขียนภาษาไทยมีความซับซ้อนและอาจเป็นอุปสรรคหนึ่งที่ทำให้ชาวต่างชาติใช้เวลานานกว่าจะทำความเข้าใจและฝึกฝนภาษาไทยจนชำนาญ ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าหากนำการเว้นวรรคและการใช้เครื่องหมายวรรคตอนดังที่ ฟ.ฮีแลร์ ใช้ในแบบเรียนชุดดุริยศึกษามาประยุกต์ใช้ในการแต่งแบบเรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ก็น่าจะเป็นกลวิธีหนึ่งที่ช่วยพัฒนาการอ่านของผู้เรียนภาษาไทยชาวต่างชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะกลวิธีการเว้นวรรคในระดับต่างๆ ซึ่งใช้เพื่อส่งเสริมความเข้าใจเรื่องระบบคำและการสร้างคำ รวมถึงพัฒนาทักษะการอ่านและเขียนของผู้เรียนได้ เช่น หากมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจเรื่องระบบคำและการสร้างคำให้กับผู้เรียน อาจใช้การเว้นวรรคในระดับหน่วยคำเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเห็นโครงสร้างภายในของคำหรือคำประสม เช่น นาย *อำเภอ* หรือ ลูก *เสือ* เป็นต้น แต่หากต้องการเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายของคำหรือเน้นพัฒนาการอ่านและเขียนรูปคำ ควรใช้วิธีเว้นวรรคในระดับหน่วยศัพท์ เช่น นาย*อำเภอ* *ฝึก* ลูก*เสือ* เป็นต้น

### รายการอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. (2546). **การจัดการสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- คณะกรรมการจัดงานฉลองวันเถลิงถวัลยราชสมบัติ ครบ 100 ปี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2511). **เอกสารเรื่อง จัดการศึกษา ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**. พระนคร: คุรุสภา.
- ธวัช ปุณโณทก. (2555). **วิวัฒนาการหนังสือแบบเรียนวิชาภาษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นันทพร บรรลือสินธุ์. (2544). **ดุริยศึกษา : ตำราเรียนภาษาไทย แต่งโดยครูฝรั่ง**. สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ – กรมศิลปากร. สืบค้นจาก <https://www.finearts.go.th/literatureandhistory/view/23846-ดุริยศึกษา---ตำราเรียนภาษาไทย-แต่งโดยครูฝรั่ง>



นิตยา กาญจนะวรรณ. (2554) . **การสอนภาษาไทยแบบเดิม**. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา THA3102 (LI332) การวิเคราะห์โครงสร้างภาษาไทย (ANALYSIS OF THAI STRUCTURE). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (อัดสำเนา)

นียะดา เหล่าสุนทร. (2552). **วัตนาการของแบบเรียนภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ลายคำ.

บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด. (2558). **ครูณศึกษา**. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2565, จาก <http://twp.co.th/ค้นหา-ทุกระบบ-1-ครูณศึกษา.html>

บุญ อินทร์ทรัพย์. (2545). การใช้เครื่องหมายวรรคตอนในภาษาไทย ตามพระราชนิยมในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. **วารสารราชบัณฑิตยสถาน** ปีที่ 27 ฉบับที่ 2 (เม.ย. - มิ.ย. 2545). หน้า 586 – 591.

เบ็ญจวรรณ สุนทรากุล. (2525). **วิเคราะห์แบบเรียนไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

\_\_\_\_\_. (2550). **วิวัฒนาการแบบเรียนไทย**. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปรียติธรรมธาดา, พระยา. (2502). **โบราณศึกษาและวิธีการสอนหนังสือ**. พระนคร: โรงพิมพ์การช่างวุฒิศึกษา. (อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นางพวงเพ็ชร เอี่ยมสกุล).

พุทธชาติ โปธิบาล รุจิรา เล็งเนตร และอรอินทรา ภูประเสริฐ. (2559). การศึกษาการอ่านคำเต็มของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในสี่ภูมิภาคของไทย. **วารสารมนุษยศาสตร์** ปีที่ 23 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2559). หน้า 103 – 121.

ภาสพงศ์ ผิวพอใช้. (2564). การสอนอ่านแจกลูกสะกดคำในแบบเรียนภาษาไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน. **วิจิตรวรรณสาร** ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2564). หน้า 67 – 84.

**มูลบทบรรพกิจ** [รูปภาพ]. (2565). วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2565, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/มูลบทบรรพกิจ>

วรธาร ทัดแก้ว. (2557). **ครูณศึกษา... ตำราภาษาไทยข้ามศตวรรษ**. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.posttoday.com/life/healthy/321250>

ศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร), พระยา. (2498). **มูลบทบรรพกิจ**. พระนคร : โรงพิมพ์ธนาคารออมสิน.  
(อนุสรณ์ในการสถาปนาภิเษกหม่อมอ้น เกษมสันต์ ณ อยุธยา).

ศิลปากร, กรม. (2513). **ประถม ก กา ประถม ก กา หัดอ่าน ปฐมมลา อักษรนิติ แบบเรียนหนังสือไทย**. พระนคร: ศิลปาบรรณาการ.

สถาบันภาษาไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). **คู่มือการสอนอ่านเขียนโดยการแจกลูกสะกดคำ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สุริยะ ฉายะเจริญ. (2558). **ภาพถ่ายเชษฐาจารย์ ฟ.ฮีแลร์**. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2565, จาก [http://jumpsuri.blogspot.com/2015/07/blog-post\\_9.html](http://jumpsuri.blogspot.com/2015/07/blog-post_9.html)

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (2512). “ประวัติเชษฐาจารย์ ฟ.ฮีแลร์” ใน **อัสสัมชัญอุโฆษสมัย ฉบับที่ระลึกวันมรณภาพครบ 1 ปีของเชษฐาจารย์ ฟ.ฮีแลร์**. พระนคร: บริษัท ประชุมช่าง จำกัด, ไม่ปรากฏเลขหน้า.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. **สบ.2.50/616 เอฟ ฮีแลร์ (F.Hilaire) (21 กุมภาพันธ์ 2461 – 6 ตุลาคม 2473)**

เอนก นาวิกมูล. (2538). **หนังสืองานพระบรมศพ ร.5 มีกี่เล่ม? วารสารศิลปวัฒนธรรม ปีที่ 16 ฉบับที่ 12 (ตุลาคม พ.ศ. 2538)**. หน้า 194 – 202.

อัสสัมชัญ, โรงเรียน. (2540ก). **ประวัติเชษฐาจารย์ ฟ.ฮีแลร์** ใน **วรรณกรรม ฟ.ฮีแลร์**. กรุงเทพฯ : โรงเรียนอัสสัมชัญกรุงเทพ, ไม่ปรากฏเลขหน้า.

\_\_\_\_\_. (2540ข). **ตรุณศึกษา ตอน กอ ขอ** ใน **วรรณกรรม ฟ.ฮีแลร์**. กรุงเทพฯ : โรงเรียนอัสสัมชัญกรุงเทพ, หน้า 1 – 118.

\_\_\_\_\_. (2541). **อัสสัมชัญประวัติ**. กรุงเทพฯ : โรงเรียนอัสสัมชัญกรุงเทพ.